

รายงานความก้าวหน้ากิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรม
ครั้งที่ 1 (2 เดือน)

โครงการ/โครงการย่อย

(ภาษาไทย) การพัฒนานโยบายเชิงสังคมเพื่อการประหยัดน้ำและการใช้น้ำอย่างคุ้มค่าบนพื้นฐานวิชาการ
จากผลงานวิจัย

(ภาษาอังกฤษ) Development of Social Policy for Water Saving and Water Efficiency Based on
Research Results

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปี.....2566.....จำนวน.....900,000.....บาท

ระยะเวลาทำการวิจัย.....8.....เดือน เริ่มทำการวิจัยเมื่อ.....พฤษภาคม 2566.....

รายงานความก้าวหน้าของการวิจัย ครั้งที่.....1.....ระหว่าง.....พฤษภาคม 2566.....ถึง.....มิถุนายน 2566.....

รายนามหัวหน้าโครงการ และผู้ร่วมโครงการ

1. หัวหน้าโครงการ

ชื่อ-สกุล : อ.ดร.ภวิสร ชื่นชุ่ม

หน่วยงาน : ภาควิชาวิศวกรรมแหล่งน้ำ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถานที่ติดต่อ : ภาควิชาวิศวกรรมแหล่งน้ำ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

เบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อ 08-0809-1332 E-mail : pavisorn.c@chula.ac.th

2. ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ-สกุล : อ.ดร.แววไพลิน พันธุ์ภักดี

หน่วยงาน : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถานที่ติดต่อ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

เบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อ 09-6353-6644 E-mail : waewpailin.p@chula.ac.th

3. ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ-สกุล : รศ.ดร.ศิริพงษ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา

หน่วยงาน : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถานที่ติดต่อ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

เบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อ 08-5565-1454 E-mail : siripong.spa@gmail.com

4. ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ-สกุล : ผศ.ดร.พงษ์ศักดิ์ สุทธินนท์

หน่วยงาน : ภาควิชาวิศวกรรมแหล่งน้ำ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถานที่ติดต่อ : ภาควิชาวิศวกรรมแหล่งน้ำ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

เบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อ 09-8238-0234 E-mail : pongsak.su@chula.ac.th

1. หลักการและเหตุผล (ระบุสาเหตุความจำเป็นที่ต้องดำเนินการวิจัย)

โครงการการพัฒนากระบวนการนโยบายเพื่อสนับสนุนการประหยัดน้ำ การใช้น้ำอย่างคุ้มค่า และการใช้วิทยาการเข้าช่วยภายใต้แผนยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำเป็นการวิจัยเพื่อสร้างกระบวนการทางนโยบายที่รับรู้และมีความตระหนักในการร่วมสนับสนุนการประหยัดน้ำ การใช้น้ำอย่างคุ้มค่า และใช้วิทยาการจากผลงานวิจัยเข้าช่วย โดยผลงานวิจัยที่นำมาใช้ในการพัฒนากระบวนการออกแบบข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จะเป็นผลงานวิจัยภายใต้แผนยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำปีที่ 1 และปีที่ 2 นอกจากนี้ การพัฒนากระบวนการออกแบบข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อสนับสนุนการประหยัดน้ำ การใช้น้ำอย่างคุ้มค่า และการใช้วิทยาการเข้าช่วย จะดำเนินการเปิดเวทีเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐที่เป็นผู้กำหนดนโยบายหรือผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ รวมไปถึงภาคเอกชนต่าง ๆ เช่น ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการที่เกี่ยวข้อง

โดยการออกแบบและพัฒนานโยบายสาธารณะเรื่องการบริหารจัดการน้ำด้วยวิธีการแปลกใหม่ (innovative) ภายใต้งานวิจัยนี้ จะพยายามเชื่อมโยงผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายเข้ามาร่วมในกระบวนการออกแบบ (design process) และรับฟังความคิดเห็น โดยเน้นการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ (evidence-based) ที่สำคัญที่สุดคือการยืนยันว่า ผู้ใช้บริการขั้นสุดท้าย (end users) คือ ศูนย์กลางในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดวางนโยบาย และคือผู้ที่จะได้รับผลกระทบจากนโยบายเหล่านั้น โดยการวิจัยครั้งนี้จะระบุนิยามและประเด็นปัญหาในการออกแบบจากผลลัพธ์ของแผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำทั้ง 4 กลุ่มในปีที่ 2 เป็นหลักได้แก่

- การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการน้ำเชิงพื้นที่เพื่อรองรับการพัฒนาพื้นที่ EEC อย่างเต็มรูปแบบ
- โครงการพัฒนาเทคโนโลยีและเครือข่ายองค์กรการบริหารจัดการน้ำชลประทานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในเขตพื้นที่ชลประทานต่อทองแดง
- การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนของเขื่อนหลักและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ราบภาคกลาง
- งานสนับสนุนการขับเคลื่อนสู่นโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติ

จุดประสงค์หลักของงานวิจัยทั้ง 4 กลุ่มคือ การลดการใช้น้ำลงอย่างน้อย 15% ในพื้นที่ EEC และพื้นที่ชลประทานภาคกลางตอนบน และเพิ่มปริมาณการใช้น้ำจากแหล่งน้ำต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพจากเดิมร้อยละ 65 เป็นร้อยละ 85 ในพื้นที่ชลประทานภาคกลางตอนบน อย่างไรก็ตาม โครงการวิจัยนี้จะมุ่งเน้นการศึกษาวิจัยในพื้นที่ที่สามารถเป็นตัวแทนของการพัฒนากระบวนการออกแบบข้อเสนอแนะเชิงนโยบายตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และมีความเหมาะสมกับกรอบระยะเวลาที่กำหนดคือ **โครงการเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกหรือ EEC** คณะผู้วิจัยได้มีความเห็นสอดคล้องว่าพื้นที่ EEC สามารถเป็นพื้นที่ตัวแทนในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ เนื่องจากมีความเหมาะสมทั้งในเชิงพื้นที่และข้อมูลจากผลงานวิจัยภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานบริหารจัดการน้ำปีที่ 1 และ 2 อยู่แล้ว ซึ่งสามารถต่อยอดในการพัฒนากระบวนการออกแบบข้อเสนอแนะนโยบายต่อได้ง่ายกว่าการเริ่มศึกษาวิจัยในพื้นที่ใหม่

สำหรับผลงานวิจัยภายใต้โครงการนี้ คณะผู้วิจัยจะพยายามพัฒนากระบวนการออกแบบข้อเสนอแนะเชิงนโยบายผ่านกระบวนการของห้องปฏิบัติการทางนโยบาย (policy lab) โดยใช้ผลงานวิจัยภายใต้แผนยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำปีที่ 1 และปีที่ 2 ภายใต้แผนงานของกลุ่มวิจัยที่ 1 ซึ่งมุ่งเน้นการศึกษาทางพื้นที่ EEC และจากการรับฟังความคิดเห็นจากภาคส่วนต่าง ๆ ในการสนับสนุนการประหยัดน้ำ การใช้น้ำอย่างคุ้มค่า และการใช้วิทยาการเข้าช่วยในพื้นที่ศึกษา นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยจะดำเนินการสรุปกระบวนการพัฒนาเชิงนโยบายที่มีความเหมาะสมและได้รับการยอมรับจากสังคมหรือชุมชน ซึ่งถูกพัฒนาขึ้นจากกระบวนการของห้องปฏิบัติการทางนโยบายสำหรับผลผลิตและผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้จากการวิจัยโดยการประยุกต์ใช้กระบวนการของห้องปฏิบัติการทางนโยบายคือ **วิธีการคัดเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย วิธีการคัดเลือกข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เหมาะสมจากการสังเคราะห์ผลงานวิจัยและการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และทฤษฎีหรือกระบวนการที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่มีความเหมาะสม** ขณะเดียวกัน คณะผู้วิจัยจะดำเนินการจัดทำคู่มือที่สามารถใช้วิธีการของกระบวนการพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อให้เกิดกลไกการดำเนินงานการบริหารจัดการน้ำในเชิงนโยบายต่อไป

สำหรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ผ่านการพัฒนาทางกระบวนการจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งจากหน่วยงานรัฐ คนในชุมชน และบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จะต้องสร้างเสริมการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและลดความคลางแคลงใจระหว่างภาครัฐและประชาชนในพื้นที่ในประเด็นด้านการบริหารจัดการน้ำ นอกจากนี้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ผ่านการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะต้องสอดคล้องและสนับสนุนแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ฉบับปรับปรุงแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ (พ.ศ. 2561-2580) และแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – พ.ศ. 2580) โดยจะต้องเน้นความสำคัญเกี่ยวกับความประหยัด ความคุ้มค่าและความยั่งยืน และวิทยาการเข้าช่วยในการบริหารทรัพยากรน้ำในประเทศเป็นหลัก

หลักการและเหตุผล (แสดงถึงบริบทของพื้นที่และระบุที่ไปที่มาของปัญหาและความต้องการของพื้นที่ (Situation Review) และอธิบายความจำเป็นและความสำคัญที่โครงการวิจัยจะเข้าไปแก้ไขปัญหาสำคัญ/พัฒนาศักยภาพที่สำคัญ และระบุคำถามงานวิจัยของโครงการวิจัย)

โลกเปลี่ยนแปลงในหลากหลายมิติและดำเนินไปภายใต้อัตราเร่งที่สูงขึ้น ประเด็นปัญหาและความต้องการทางสังคมใหม่ ๆ จึงเกิดขึ้นตลอดเวลา ความท้าทายสำคัญของรัฐบาลทั่วโลกก็คือ รัฐบาลรับมือกับสิ่งเหล่านี้เช่นไร แต่โดยเหตุที่ปัญหาและความต้องการล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ใหม่ เรามีอาจจะใช้วิธีการเดิม ๆ รับมือได้อีกต่อไป คำถามสำคัญคือ ความคิดใหม่และวิธีการใหม่ที่จะกลายมาเป็นมาตรการเชิงนโยบายใหม่ ๆ ของภาครัฐเพื่อมารองรับความเปลี่ยนแปลงข้างต้นจะแสวงหามาจากที่ใดและอย่างไร การปฏิรูประบบราชการ (public sector reform) กลายเป็นกิจกรรมสำคัญของรัฐบาลทั่วโลกเพื่อให้ได้มาซึ่งแนวคิด วิธีการ และกระบวนการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานภาครัฐให้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลง กล่าวอีกนัยหนึ่ง การสร้างนวัตกรรมการบริหารงานภาครัฐกลายเป็นหนึ่งในโจทย์สำคัญของกิจกรรมการปฏิรูปที่กำลังเกิดขึ้น

เช่นเดียวกับปัญหาที่ประเทศไทยกำลังเผชิญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจัดการน้ำของประเทศไทยที่มีความซับซ้อน และไร้ทิศทางมาตลอด ปัจจุบันรัฐบาลได้มีการกำหนดการบริหารจัดการน้ำอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ (พ.ศ. 2561-2580) และแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – พ.ศ. 2580) โดยให้หน่วยงานระดับนโยบาย เช่น สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ กำหนดรายละเอียดการขับเคลื่อนกลไกการบริหารจัดการน้ำ เพื่อให้หน่วยงานระดับปฏิบัติการสามารถดำเนินการสอดคล้องกับเป้าหมายระดับนโยบายของประเทศ อย่างไรก็ตาม จากนโยบายการบริหารจัดการน้ำของประเทศพบว่า นโยบายบางนโยบายจำเป็นต้องมีการออกแบบและพัฒนาให้มุ่งเน้นการตอบโจทย์การพัฒนาประเทศอย่างเร่งด่วนในบางประเด็นและในบางพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่เป้าหมายอย่างพื้นที่ EEC หรือพื้นที่เขตเศรษฐกิจในพื้นที่ภาคกลาง

จากความสำคัญประเด็นน้ำดังกล่าว ได้มีคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 62/2559 เรื่องการปฏิรูประบบวิจัยและนวัตกรรมของประเทศ ลงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2559 กำหนดสถานนโยบายวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติมีหน้าที่และอำนาจกำหนดระบบจัดสรรและบริหารงบประมาณแบบบูรณาการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ในลักษณะเป็นก้อน (block grant) ตามโปรแกรมวิจัยและนวัตกรรม (program-based) ให้สอดคล้องกับระบบวิจัยและนวัตกรรมของประเทศและยุทธศาสตร์วิจัยและนวัตกรรมรายสาขา รวมทั้งกำหนดระบบติดตามและประเมินผลที่มีความต่อเนื่อง ซึ่งเป็นที่มาของ “โครงการวิจัยเข้มแข็ง ด้านสังคม การบริหารจัดการน้ำ” หรือ “แผนยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำ” ซึ่งจะเป็นการให้ทุนแบบใหม่ภายใต้การบริหารงานวิจัยแบบใหม่ เพื่อให้เกิดการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมให้ประเทศมีทรัพยากรน้ำทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพที่สามารถรองรับการเติบโตในอนาคตด้วยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยมุ่งเน้นแผนงานวิจัยและนวัตกรรมที่สำคัญและเป็นรูปธรรม มีเป้าหมายที่ชัดเจนและวัดผลได้ด้วยตัวชี้วัดที่สะท้อนการดำเนินงานตามแผนงาน

สำหรับเป้าหมายของแผนงานการบริหารจัดการน้ำที่ตั้งไว้ประกอบด้วย

- 1) อัตราการใช้น้ำคาดการณ์ในพื้นที่ EEC ลดลงร้อยละ 15 เทียบกับข้อมูลคาดการณ์ความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้นในพื้นที่ EEC
- 2) ค่าเฉลี่ยการสูญเสียน้ำจากระบบส่งน้ำ (ในภาคการเกษตรภาคอุตสาหกรรมภาคครัวเรือน) ในกลุ่มพื้นที่ภาคกลางตอนบนลดจากร้อยละ 15 จากอัตราปัจจุบันและ
- 3) ประสิทธิภาพการปล่อยน้ำต้นทุนจากเขื่อนในเขตพื้นที่ภาคกลางตอนบนได้พื้นที่เขื่อนภูมิพลและเขื่อนสิริกิติ์เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 65 เป็นร้อยละ 85
- 4) รวมการจัดทำข้อเสนอทางวิชาการและเชิงนโยบายเพื่อการขยายผลและขับเคลื่อนต่อในพื้นที่อื่นของประเทศ

ด้วยเหตุนี้ โครงการการพัฒนากระบวนการออกแบบข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อสนับสนุนการประหยัดน้ำ การใช้น้ำอย่างคุ้มค่า และการใช้วิทยาการเข้าช่วยภายใต้แผนยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำ จึงมีความมุ่งหมายในการพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการบริหารจัดการน้ำโดยประยุกต์ใช้กระบวนการของห้องปฏิบัติการทางนโยบาย (policy lab) และ policy dialogue เพื่อพัฒนานโยบายที่มีความเหมาะสมและผ่านผลงานวิจัยที่มาจากแผนยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำปีที่ 1 และ 2 ภายใต้แผนงานวิจัยกลุ่มที่ 1 ซึ่งทำการศึกษามุ่งเน้นในพื้นที่ EEC และจากความเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากหน่วยงานรัฐ คนในชุมชน และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ผ่านกระบวนการในการศึกษาวิจัยนี้จะต้องสอดคล้องและสนับสนุนแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ฉบับปรับปรุงภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ (พ.ศ. 2561-2580) และแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – พ.ศ. 2580) โดยจะต้องเน้นความสำคัญเกี่ยวกับความประหยัด คุ้มค่า และความยั่งยืน และวิทยาการเข้าช่วยในการบริหารทรัพยากรน้ำในประเทศเป็นหลัก ทั้งนี้ นโยบายที่ผ่านการพัฒนาจากโครงการวิจัยจะเป็นเพียงข้อเสนอเชิงนโยบายต่อหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องและภาคประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561

2. วัตถุประสงค์ (เป้าหมายการดำเนินการวิจัย)

- 1) เพื่อสังเคราะห์แก่นสารเกี่ยวกับผลลัพธ์/ข้อค้นพบที่เกิดจากแผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคมในปีที่ 2
- 2) เพื่อรับฟังความคิดเห็นและระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนานโยบายสังคมเพื่อการประหยัดน้ำและการใช้น้ำอย่างคุ้มค่า พร้อมจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
- 3) เพื่อเสนอแนะกระบวนการทางนโยบายที่สร้างการรับรู้และมีความตระหนักในการร่วมสนับสนุนการประหยัดน้ำ และการใช้น้ำอย่างคุ้มค่าบนพื้นฐานวิทยาการจากผลงานวิจัย

3. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

- Andrews, Matt. 2013. *The Limits of Institutional Reform in Development: Changing Rules for Realistic Solutions*. Cambridge University Press.
- Andrews, Matt, Lant Pritchett, and Michael Woolcock. 2017. *Building State Capability: Evidence, Analysis, Action*. Oxford University Press.
- Duflo, Esther, Michael Kremer, and Jonathan Robinson. 2011. Nudging Farmers to Use Fertilizer: Theory and Experimental Evidence from Kenya. *American Economic Review*, 101 (6): 2350-90.
- May, P. (2003). *Policy design and implementation*. SAGE Publications Ltd, <https://dx.doi.org/10.4135/9781848608214>
- Sabatier, P. A. (1988). An advocacy coalition framework of policy change and the role of policy-oriented learning therein. *Policy Sciences*, 21(2-3), 129-168.
- Schlager, E., & Blomquist, W. (1996). A comparison of three emerging theories of the policy process. *Political Research Quarterly*, 49(3), 651-672.
- Wüstenhagen, R., Wolsink M., and Bürer, M.J. (2007). Social acceptance of renewable energy innovation: An introduction to the concept. *Energy Policy*, 35(5), 2683-2691.

4. ความเชื่อมโยงของกิจกรรมภายใต้โครงการ

ความเชื่อมโยงกับนักวิจัย หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย

1) การเชื่อมโยงกับนักวิจัยที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่ทำกรวิจัยทั้งในและต่างประเทศ (ถ้ามี) (Connections with other experts within and outside Thailand) และแผนที่จะติดต่อหรือสร้างความสัมพันธ์กับผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งการสร้างทีมงานวิจัยในอนาคตด้วย

โดยมีการวางแผนที่จะติดต่อหรือสร้างความสัมพันธ์กับผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งการสร้างทีมงานวิจัยในอนาคตด้วย เช่น Lee Kuan Yew School of Public Policy มหาวิทยาลัยสิงคโปร์ เป็นต้น

2) การเชื่อมโยงหรือความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (Stakeholder and User Engagement)

การขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ จะต้องมีการประชุมรับฟังความคิดเห็นและรายงานผลการขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้การดำเนินการบรรลุตามตัวชี้วัดที่กำหนด ตลอดจนมีการให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์และสร้างความรู้ความเข้าใจกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมากขึ้น อาทิ การสร้างองค์ความรู้ร่วมกับหน่วยงานภาควิชาการ ภาคปฏิบัติ สถาบันการศึกษา และคนในพื้นที่ชุมชน รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ได้มีการประสานและเชิญหน่วยงานที่สามารถใช้กระบวนการพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายมาร่วมดำเนินการวิจัยร่วมกัน ได้แก่ สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ UNDP และสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อให้เกิดความร่วมมือและแลกเปลี่ยนวิธีการในการพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายผ่านกระบวนการห้องปฏิบัติการทางนโยบาย (policy lab) ในประเด็นเรื่องการบริหารจัดการน้ำในอนาคตต่อไป

5. ระเบียบวิธีวิจัย (ขอบเขตการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตลอดโครงการ)

5.1 ขอบเขตการวิจัย กรอบการวิจัย (กรอบการวิจัยที่เป็นแผนผังภาพ ควรแสดงถึงเป้าหมายและตัวชี้วัดของโครงการและมีการแสดงความเชื่อมโยงโครงการย่อยเพื่อตอบเป้าหมายร่วมกัน(หากมีโครงการย่อย))

- 1) กรอบวิจัยหลัก จะใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ (evidence-based) จากผลงานวิจัยจากแผนยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำปีที่ 2 แผนงานวิจัยกลุ่มที่ 1
- 2) ประมวลความรู้ที่ได้จากแผนงานวิจัยภายใต้แผนยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำ เพื่อนำเสนอ และหาทางเลือกต่อการสนับสนุนการประหยัดน้ำ การใช้น้ำอย่างคุ้มค่าและการใช้วิทยาการเข้าช่วยในการพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
- 3) เสนอแนะกระบวนการนโยบายที่สามารถส่งผ่านข้อมูล ความรู้ และวิเคราะห์ปัญหาต่างๆเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำและสามารถร่วมเสนอทางออกที่มีความเหมาะสมต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น
- 4) รับฟังความคิดเห็นจากภาคส่วนต่าง ๆ และผู้กำหนดนโยบายในพื้นที่ศึกษา
- 5) สรุปผลการรับฟังและวิเคราะห์ข้อเสนอแนะที่ได้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนานโยบาย
- 6) สรุปผลการเสนอแนะกระบวนการทางนโยบาย (พร้อมจัดทำคู่มือส่งเสริมนโยบายเชิงสังคมด้านการบริหารจัดการน้ำ)
- 7) จัดทำข้อเสนอแนะในการพัฒนากระบวนการทางสังคม และข้อเสนอแนะที่ได้จากการรับฟังเพื่อให้เกิดการใช้น้ำอย่างประหยัดการใช้น้ำอย่างคุ้มค่าและใช้วิทยาการเข้าช่วย

แนวคิด ทฤษฎี และสมมติฐานงานวิจัย

หลักการคตินโยบาย

รัตเกล้า เปราประสิทธิ์ (2525) ให้นิยามของนโยบาย และการวางแผน ดังนี้

ความหมายของนโยบาย

นโยบาย คือ หลักการ แผนการหรือแนวทางของการปฏิบัติ

นโยบาย คือ การตัดสินใจขั้นต้นอย่างกว้าง ๆ จากข้อมูลทั่วไป เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้เป็นไปโดยถูกต้องและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

ความสำคัญของนโยบาย ดังนี้

1. นโยบายช่วยให้ประหยัดเวลา กล่าวคือ นโยบายเป็นสิ่งที่คิดหรือคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าก่อนแล้ว ดังนั้น ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติเพียงแต่เอาข้อมูลที่มีอยู่ก่อนแล้วเป็นปัจจัยเพื่อประกอบการตัดสินใจ
2. นโยบายก่อให้เกิดการประสานงาน คือ นโยบายเดียวกันจะช่วยให้แต่ละหน่วยงานย่อยสามารถคาดการณ์ ตัดสินใจและปฏิบัติงานด้วยความถูกต้องยิ่งขึ้น
3. นโยบายช่วยให้องค์กรเกิดความมั่นคง เพราะสมาชิกในองค์กรจะเข้าใจและทิศทางและเป้าหมาย ในการปฏิบัติงาน
4. นโยบายที่ชัดเจนจะช่วยส่งเสริมให้ผู้บริหารแต่ละระดับและแต่ละบุคคลกล้าที่จะตัดสินใจ เพราะสมาชิกในองค์กรทุกคนทราบถึงขอบเขตของความรับผิดชอบที่ตนเองสามารถตัดสินใจได้
5. นโยบายจะทำหน้าที่เป็นโครงร่างที่จะนำไปสู่การตัดสินใจของผู้บริหารระดับต้น และจะเป็นตัวช่วยให้ผู้บริหารระดับสูงสามารถมอบหมายอำนาจหน้าที่ให้กับผู้บริหารระดับต้นได้
6. นโยบายที่ชัดเจนจะช่วยให้การตัดสินใจเป็นไปโดยถูกต้อง ยุติธรรม และเที่ยงตรงมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนในกระบวนการกำหนดนโยบาย แบ่งเป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 การค้นหาและรวบรวมข้อมูล
- ขั้นที่ 2 การรับรองและสนับสนุนการกำหนดนโยบาย
- ขั้นที่ 3 ดำเนินงานการกำหนดนโยบาย
- ขั้นที่ 4 การกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม
- ขั้นที่ 5 การนำเอานโยบายไปประยุกต์ปฏิบัติ
- ขั้นที่ 6 การประเมินผลของนโยบาย
- ขั้นที่ 7 การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนโยบาย

การออกแบบนโยบายกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ

นโยบายสาธารณะในทางปฏิบัติมักจะแตกต่างไปจากเจตนารมณ์ที่เคยกำหนดไว้ เนื่องจากมักจะมีการบิดเบือนหรือการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัตินั่นเอง แม้จะมีนักวิชาการบางส่วนเห็นว่าการปรับเปลี่ยนนโยบายในระหว่างการปฏิบัติเป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะปฏิบัติ (Palumbo and Calista, 1990; Schneider and Ingram, 1997)

John Dryzek (1983: 346) ได้นิยามการออกแบบนโยบายว่า เป็นกระบวนการสร้างประดิษฐ์ คิดค้น พัฒนา และปรับแต่งแนวทางปฏิบัติเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาบางประการ อย่างไรก็ตาม จากกรณีศึกษาหลายครั้งที่ผ่านมา พบว่า อุปสรรคที่เกิดขึ้นในการนำนโยบายไปปฏิบัติ มักจะเกิดจากการไม่ได้ระบุถึงแนวทางการปฏิบัติที่ปรารถนาอย่างเพียงพอ หรือเกิดจากการที่ไม่ได้ระบอบุคคลประกอบที่จะแก้ไขความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ และหลายครั้งเกิดจากการที่เป้าหมายของนโยบายขาดความชัดเจน และไม่แน่นอน สายการ

ทำงานที่ซับซ้อนทั้งจากกรณีที่มีผู้เกี่ยวข้องมากมาย การตัดสินใจหรือการปฏิบัติในหลายระดับ รวมไปถึงการที่ไม่ได้
รับการสนับสนุนจากสภาพแวดล้อมทางการเมืองอย่างเพียงพอ

ในขณะที่ May เห็นว่า ความยุ่งยากในระหว่างการนำนโยบายไปปฏิบัติสามารถบรรเทาลงได้บางส่วนผ่าน
การออกแบบนโยบายที่ดี ซึ่งการออกแบบนโยบายนั้นมีส่วนสำคัญในการวางแนวทางในการนำนโยบายไปปฏิบัติ
ด้วย ตรงกันข้ามการออกแบบนโยบายที่ไม่เหมาะสมนั้น ก็อาจจะนำไปสู่ความยุ่งยากและปัญหาในการนำนโยบาย
ไปปฏิบัติได้เช่นกัน

การจัดเตรียม/การเตรียมการนโยบาย (Three sets of policy provisions)

May ได้นำเสนอถึงแนวทางในการเตรียมการของนโยบายไว้ 3 ประการดังนี้

1. การเสริมสร้างสมรรถนะหรือขีดความสามารถในการปฏิบัตินโยบายและการร่วมมือ ซึ่งองค์ประกอบที่
จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถนั้น หมายรวมถึง เงินทุน การศึกษาและการฝึกอบรม และการสนับสนุนทางเทคนิค
2. การสร้างความร่วมมือและความผูกพันของหน่วยงานที่มีต่อเป้าหมายพื้นฐานของนโยบาย โดยเครื่องมือ
ในการสร้างความผูกพัน ได้แก่ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเป้าหมายของนโยบาย, การให้ประชาชน
สามารถเสนอแนะเมื่อการปฏิบัตินั้นไม่เพียงพอ, การลงโทษเมื่อการปฏิบัติล้มเหลว และการให้สิ่งจูงใจในการ
ดำเนินงาน เป็นต้น
3. การชี้แนะถึงแนวปฏิบัติที่ต้องการ ซึ่งกลไกสำคัญในส่วนนี้คือ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการ
ปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ และเงื่อนไขสำคัญที่สนับสนุนการนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ การให้สิ่งจูงใจแก่การปฏิบัติ
ที่เหมาะสมทั้งแก่หน่วยงานและกลุ่มเป้าหมาย เช่น การยกฐานะของหน่วยงาน การให้มีหน่วยงานรับผิดชอบเฉพาะ
ด้าน การให้งบประมาณสนับสนุน หรือการสนับสนุนในรูปแบบอื่นๆ

อิทธิพลของการออกแบบนโยบายที่มีต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ

นโยบายไม่ได้เป็นเพียงแค่การระบุถึงแนวทางปฏิบัติเท่านั้น แต่นโยบายนั้น ยังประกอบด้วย

- (1) เจตนารมณ์หรือเป้าหมาย
- (2) การผสมผสานเครื่องมือเครื่องมือเครื่องไม้กับวิธีการต่างๆที่จะช่วยให้บรรลุตามเจตนารมณ์
- (3) การออกแบบหน่วยงานทั้งภาครัฐและนอกภาครัฐที่จะต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติให้เป็นไปตาม
เจตนารมณ์
- (4) การจัดสรรทรัพยากรให้แก่ภารกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ การออกแบบนโยบาย (การสร้างนโยบาย) เป็นกระบวนการที่ใช้ระยะเวลายาวนานในการวิเคราะห์
ปัญหา และทางเลือกที่เป็นไปได้ ตลอดจนแนวทางปฏิบัติที่ยอมรับได้ในทางการเมือง กล่าวได้ว่า การออกแบบ
นโยบายนั้นเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในคราวเดียวกัน อาทิ การวิเคราะห์ต้นทุน- ผลกระทบของทางเลือกต่างๆ นั้น
เป็นกระบวนการแบบวิทยาศาสตร์ ในขณะที่การระบุถึงทางเลือกที่เป็นไปได้อีกก็มีลักษณะของศิลปะในการจัดการ
มากกว่า

สภาพแวดล้อมทางการเมืองที่ส่งผลต่อการออกแบบนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การเมืองในกระบวนการก่อรูปนโยบายนั้น อำนาจทางการเมืองมีผลต่อทั้งการออกแบบนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Brodkin, 1990; Maynard Moody, 1989) เช่นเดียวกับการที่ระบบราชการ กลุ่มผลประโยชน์มีผลต่อการออกแบบ และการปฏิบัติตามกฎระเบียบในการดำเนินนโยบาย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนมุมมองจากเดิมที่มองว่า การออกแบบนโยบายเป็นเรื่องทางเทคนิคในการที่จะหาตัวแบบที่ดีที่สุดภายใต้ข้อจำกัดทางการเมือง (policies without publics: มักจะจำกัดในแวดวงวิทยาศาสตร์หรือเป็นเรื่องทางเทคนิค) ในขณะที่มุมมองด้านการเมืองมองการออกแบบนโยบายว่า เป็นศิลปะในการจัดการให้ผู้ปฏิบัตินโยบายที่แตกต่างหลากหลาย สนับสนุนและยอมรับร่วมกันในการปฏิบัติงานเพื่อไปสู่จุดหมายเดียวกัน (policies with publics: การพัฒนาความร่วมมือระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นต่างๆ ของนโยบาย)

นอกจากนี้ May ยังเห็นว่า ความคิด ปรัชญา อุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังนโยบาย จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนในการระบุทางออกให้กับปัญหาต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีบทบาทในการกำหนดทิศทางของนโยบาย เช่นเดียวกับที่ Bressers and O' Toole (1995) ชี้ว่า แหล่งที่มาของความคิดในนโยบายเป็นพื้นฐานสำคัญในการเลือกเครื่องมือทางนโยบาย และยังเป็นสิ่งที่ให้คำอธิบายแก่ตัวเลือกในเครื่องมือต่างๆ ด้วย กล่าวคือ ผลประโยชน์หรือความคิดที่ต่างกัน ส่งผลต่อการออกแบบและการตัดสินใจนโยบาย และอีกปัจจัยหนึ่งส่งผลต่อเค้าโครงนโยบายก็คือ เจตจำนง และปรัชญาของตัวนโยบาย อันเป็นที่มาของตัวเป้าหมาย และประเภทของนโยบาย และยังเป็นตัวกำหนดกรอบของการถกเถียงทางการเมืองด้วย

เจตจำนงของนโยบาย ยังส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ ในด้านการกำหนดขอบเขต เครื่องมือ และโครงสร้างต่างๆ เช่น แนวคิดแบบอนุรักษนิยม มักจะใช้แรงจูงใจด้านภาษี ในขณะที่แนวคิดที่มีความอนุรักษนิยมน้อยกว่า มักจะชอบให้การอุดหนุนโดยตรงไปสู่เป้าหมายที่เจาะจงมากกว่า

แต่สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการออกแบบนโยบายอีกประการหนึ่ง คือ การเลือกเครื่องมือหรือวิธีการ จะต้องสอดคล้องกับเจตจำนงหรือเป้าหมายของนโยบาย และบทเรียนสำคัญอีกอย่างก็คือ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็กลุ่มเป้าหมาย เจ้าหน้าที่ภาคสนามที่นำนโยบายไปปฏิบัติ จะต้องให้การสนับสนุนเจตจำนงของนโยบายด้วย มิเช่นนั้น กลุ่มคนเหล่านี้อาจจะปฏิบัติในสิ่งที่ตรงกันข้ามก็ได้ ดังนั้น การสร้างความผูกพันกับตัวเป้าหมายของนโยบาย จึงถือเป็นสิ่งสำคัญ

ขอบเขตของนโยบาย (Scope of Policy)

ขอบเขตของนโยบาย ยังเป็นตัวระบุถึงขนาดของการปฏิบัติงาน อาทิ พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของนโยบายว่าจะดำเนินการทั่วประเทศหรือจำกัดเฉพาะพื้นที่, นโยบายนั้นเป็นไปเพื่อกลุ่มเป้าหมายบางกลุ่มหรือโดยทั่วไป, การบริการให้แก่กลุ่มคนที่แตกต่างกันหรือคล้ายคลึงกัน และนโยบายนั้นควรจะเป็นนโยบายใหม่หรือปรับจากนโยบายเดิม คำถามที่ตามมาคือ แล้วขอบเขตของนโยบายส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างไร กล่าวคือ ยิ่งขอบเขตของนโยบายเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนที่หลากหลายมากขึ้นเพียงใด ก็มีแนวโน้มที่จะเพิ่มแรงกดดันทางการเมืองเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนนโยบายไปสู่การปฏิบัติมากขึ้น

เครื่องมือนโยบายส่งผลต่อกลุ่มเป้าหมาย (Policy Instruments affecting target group)

กลยุทธ์ อุดมการณ์ และการเมือง ต่างมีผลต่อการเลือกเครื่องมือที่แตกต่างกันเข้าสู่ตัวนโยบาย โดยตัวกลยุทธ์จะเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์และการพิจารณาของนโยบายในเรื่องบทบาทที่เหมาะสมของรัฐและตัวแสดงต่างๆ ต้นทุนและวิธีการปฏิบัติที่เป็นไปได้ในการดำเนินโครงการ

บทเรียนสำคัญในการออกแบบนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ เครื่องมือนโยบายต่างๆ ที่นำเข้ามาสู่นโยบาย จะต้องสัมพันธ์กับแผนกลยุทธ์ทั้งหมดที่นำเข้ามาใช้ด้วย เพื่อมิให้เครื่องมือที่นำมาใช้นั้น ส่งผลที่ขัดแย้งกับเป้าหมายของนโยบาย ตัวอย่างเช่น การสนับสนุนราคาใบยาสูบแก่เกษตรกรในสหรัฐอเมริกา กลับไปส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์ยาสูบมีมากขึ้น และมีราคาถูกลงกว่าเดิม (จนมีผู้บริโภคมากขึ้น) ทั้งที่นโยบายของรัฐต้องการให้มีการสูบน้อยลง เป็นต้น

ทั้งนี้ การให้ความสำคัญกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างเครื่องมือนโยบายที่ต่างกัน ว่ามีผลเกื้อหนุนหรือส่งผลขัดแย้งกันอย่างไร และเครื่องมือนโยบายที่ต่างกันนั้น ก็มีผลต่อการเลือกโครงสร้าง(หน่วยงาน)การนำนโยบายไปปฏิบัติที่ต่างกัน และต้องให้ความสนใจกับเครื่องมือนโยบายที่อาจจะมีหน่วยงานเอกชนเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นประเด็นที่ควรจะมีการศึกษาเพิ่มเติมต่อไป

ข้อเสนอแนะประการต่อมาที่ May นำเสนอคือ ตัวนโยบายจะต้องมีคุณสมบัติสำคัญที่สามารถกระตุ้นหรือบังคับให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำนโยบายไปปฏิบัติตามแนวทางที่ต้องการ อาทิ การสร้างแรงจูงใจที่พึงปรารถนา โครงสร้างการตัดสินใจ และการปลูกฝังลักษณะนิสัย และค่านิยมที่ปรารถนาเข้าไปยังตัวผู้ปฏิบัติ การสร้างความผูกพันกับตัวเป้าหมายนโยบาย การเพิ่มสมรรถนะของหน่วยงานเพื่อการบรรลุเป้าหมาย ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการออกแบบนโยบาย

โดยการทำความเข้าใจกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติในปัจจุบัน การทำความเข้าใจแต่เพียงว่า หน่วยงานของรัฐนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างไรนั้น ไม่เพียงพออีกต่อไป หากแต่มีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจในความเป็นพลวัตรและการปฏิบัติของหน่วยงานและสถาบันอื่น ว่าเข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันอย่างไรด้วย หน่วยงานต่างๆมีการนำเอานโยบายไปปฏิบัติอย่างไร มีข้อจำกัดหรือข้อบกพร่องประการใดในการที่จะรับเอานโยบายใหม่ๆ ไปปฏิบัติ รวมถึงการเตรียมการเพื่อแก้ไขความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

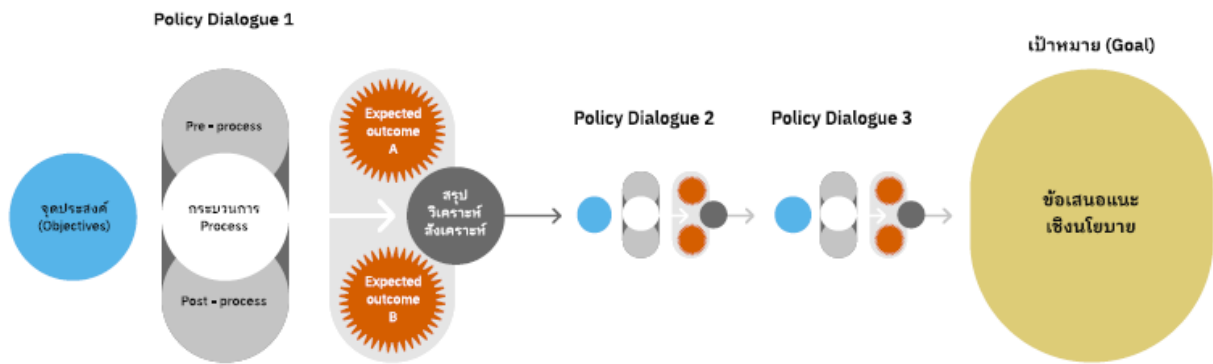
อีกปัจจัยที่ควรคำนึงถึงคือ เรื่องของการใช้ดุลพินิจและความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติ ในการตีความกฎระเบียบและดำเนินโครงการเพื่อตอบสนองความต้องการหรือความจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายภายใต้สถานการณ์ที่ซับซ้อน เพราะในแง่หนึ่ง การใช้ดุลพินิจที่ไม่แน่นอน อาจส่งผลนโยบายเบี่ยงเบนไปจากเจตนารมณ์เดิมได้ แม้จะมีกลไกหลายประการที่สามารถนำมาใช้ควบคุมในส่วนนี้ได้ก็ตาม แต่การเลือกกลไกเหล่านี้ก็ถูกจำกัดโดยความเชื่อ ค่านิยม และตัวบุคคลที่ได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน

ท้ายสุด May ได้ย้ำให้ผู้เกี่ยวข้องตระหนักว่า “การออกแบบนโยบายที่ดีนั้นเป็นสิ่งจำเป็น แต่ก็อาจจะยังไม่เพียงพอที่จะปรับปรุงการนำนโยบายไปปฏิบัติในทุกๆด้าน”

กระบวนการพัฒนาและออกแบบนโยบายอย่างมีส่วนร่วม

กระบวนการพัฒนาและออกแบบนโยบายอย่างมีส่วนร่วม (policy dialogue) ที่จะช่วยเคลื่อนนโยบายผ่านการหารือบนฐานของข้อมูล สร้างโอกาสการผลักดันต่อจากการรับฟังความคิดเห็น และเติมเต็มโอกาสของกันและกัน ทั้งยังได้สื่อสารในวงกว้าง เป็นอีกกระบอกเสียงที่ช่วยแสดงพลังความต้องการ และร่วมผลักดันนโยบายตอบสนองการพัฒนาทั้งนโยบายและสังคม เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันระหว่างผู้กำหนดใช้นโยบายและผู้ปฏิบัติงาน ทำให้ลดช่องว่างระหว่างกัน นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการที่สามารถปรับเปลี่ยนโจทย์ได้อย่างเหมาะสม มีความยืดหยุ่นในการทบทวนสมมติฐานและดีเจทย์ เพื่อเลือกโจทย์ที่สามารถตอบสนองต่อบริบทที่เหมาะสมที่สุด รวมถึงเกิดการแบ่งปันทรัพยากร ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้จากประสบการณ์ในพื้นที่อื่น สร้างแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงานต่อ

การจัดกระบวนการหารือเชิงนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ควรจัดเป็นกระบวนการต่อเนื่องภายใต้กรอบระยะเวลาที่กำหนด และได้ออกแบบให้เกิดการแลกเปลี่ยนอย่างมีส่วนร่วมของผู้คน (ผู้เข้าร่วม) ผู้ปฏิบัติงาน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อนโยบาย เพื่อหาโอกาสและทางออกร่วม และพัฒนาหรือผลักดันเชิงนโยบายต่อไป ภายใต้การจัดการกระบวนการในแต่ละครั้ง จะได้ผลลัพธ์หรือเนื้อหาที่ต่างกันไปตามจุดประสงค์ที่มุ่งหมาย ดังนั้น เมื่อสิ้นสุดกระบวนการในแต่ละครั้งจึงควรจัดทำสรุปเชิงเนื้อหาและกระบวนการ และนำสิ่งที่ได้นั้นมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อเตรียมการจัดกระบวนการครั้งต่อไป จนเกิดเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายได้ดังรูปที่ 5.1-1

รูปที่ 5.1-1 การจัดกระบวนการหารือเชิงนโยบาย

- Goal: เป้าหมายของการจัดกระบวนการทั้งหมด ในที่นี้คือ แนวทางของข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ต้องการทำให้เกิดขึ้น ซึ่งอาจปรับได้ตามปัจจัย
- Objective: จุดประสงค์ของการจัดกระบวนการในแต่ละครั้ง
- Expected Outcomes: ผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการจัดกิจกรรม/กระบวนการ เช่น เกิดความเข้าใจจากการรับฟังและแลกเปลี่ยนกัน เป็นต้น

หมายเหตุ: การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนจะช่วยทำให้สามารถกำหนดจุดประสงค์ และผลลัพธ์จากกิจกรรมได้อย่างมีกลยุทธ์

วิธีการที่ใช้ในกระบวนการ

กระบวนการ policy dialogue คือกระบวนการพัฒนาและออกแบบนโยบายที่มุ่งสร้างการมีส่วนร่วมกับผู้คนที่เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับนโยบายนั้น ๆ ในหลากหลายระดับ ไม่ว่าจะเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดใช้นโยบาย ผู้ปฏิบัติงาน ภาคเอกชน สื่อ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน เป็นต้น ผ่านการจัดวงหารือ พุดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น หากจุดร่วม-จุดต่าง นำไปสู่การส่งเสียงและผลักดันนโยบายต่อ

สิ่งสำคัญของกระบวนการนี้ คือการสร้างบรรยากาศการพูดคุย-แลกเปลี่ยนให้เป็นพื้นที่ปลอดภัย เป็นมิตรกับความความคิดและมุมมองอันหลากหลาย สามารถถกเถียงกันเพื่อหาจุดตรงกันได้ในผู้คนที่แตกต่างกัน ทำงานคนละบทบาทหน้าที่หรือต่างพื้นที่ได้รับฟังกันและกัน ได้แบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ รวมถึงทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการหาแนวทางหรือทางออกใหม่ให้ปัญหาที่มีอยู่

แม้ policy dialogue แตกต่างจากกระบวนการวิจัยที่มุ่งผลิตองค์ความรู้ แต่สิ่งที่จำเป็นสำหรับการจัดวงหารือ โดยเฉพาะสำหรับทีมงานผู้จัดกระบวนการคือ ความรู้และหลักการพื้นฐานของประเด็นนั้น ๆ โดยการทบทวนวรรณกรรม สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการระบุช่องว่างและอุปสรรค รวมไปถึงตั้งเป้าหมายให้การจัดกระบวนการ

อย่างไรก็ดี การจัดกระบวนการไม่ได้มีเพียงการทบทวนวรรณกรรมและจัดวงพูดคุยแบบโต๊ะกลม เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามที่คาดหวัง จึงจำเป็นต้องมีวิธีการและเครื่องมือ (methods) ที่หลากหลาย พร้อมปรับให้เข้ากับผู้เข้าร่วม เนื้อหาและจุดประสงค์ในกระบวนการครั้งนั้น ๆ หรือเป้าหมายของประเด็นนั้น ๆ

ก่อนกระบวนการ policy dialogue

ก่อนกระบวนการ policy dialogue มีการประยุกต์ใช้หลากหลายวิธีในการเตรียมข้อมูลให้ครบถ้วนและทันเหตุการณ์ เพื่อให้เข้าใจเนื้อหา ที่มาที่ไป นำไปสู่การตั้งเป้าหมายที่เป็นประโยชน์ต่อการออกแบบนโยบาย และสร้างการมีส่วนร่วมกับกลุ่มที่เกี่ยวข้องในระหว่างทาง เช่น การทบทวนวรรณกรรม การสัมภาษณ์ การเข้าร่วมเสวนาวิชาการ การลงพื้นที่และดูงาน และประชุมระดมสมองภายในทีม เป็นต้น

ระหว่างกระบวนการ policy dialogue

แม้จะเป็นกระบวนการหารือเพื่อหาจุดร่วม-จุดต่าง-ข้อสรุป แต่จะชวนคุยอย่างไรให้มีบรรยากาศที่ผ่อนคลาย แตกต่างจากการประชุมทั่ว ๆ ไป ไม่มีจุดตั้งเครียดในระหว่างกระบวนการ แต่ยังได้เนื้อหาหรือข้อมูลนำไปสู่ผลลัพธ์และเป้าหมายที่ทีมงานคาดหวังไว้ เช่น การทำ icebreaking การแลกเปลี่ยน ถกเถียงและหารือ การเล่นเกม boardgame การใช้ real-time tools การใช้ patient journey และการใช้เทคนิค online public engagement

กรอบแนวคิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย (advocacy coalition framework)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้กรอบแนวคิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย (advocacy coalition framework) เป็นจุดยืนและกระบวนการทัศนในการศึกษาวิเคราะห์ เนื่องจากกรอบแนวคิดดังกล่าวได้รับการพิจารณาว่าเป็นทฤษฎีอย่างหนึ่งเกี่ยวกับกระบวนการนโยบาย (Schlager & Blomquist, 1996) และถือว่าเป็นกระบวนการ

นโยบายแบบเจรจาต่อรองรูปแบบหนึ่ง (negotiation model of policy process) ซึ่งมุ่งให้ความสำคัญกับ “ระบบย่อยของนโยบาย” (policy subsystem) เป็นหลักมากกว่าที่จะมุ่งเน้นไปที่ประเด็น/ปัญหาหรือสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ ทั้งนี้ระบบย่อยของนโยบายประกอบด้วยตัวแสดงจากทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับปัญหานโยบายอย่างจริงจัง และอาจรวมถึงตัวแสดงอื่นๆ ที่เป็นแนวร่วมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งมาร่วมกันเป็นพันธมิตรเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย ดังนั้นข้อคำนึงของกรอบแนวคิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบายจึงประกอบด้วย (1) การมีปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มผู้สนับสนุนที่มีส่วนได้ส่วนเสียภายในระบบย่อยของนโยบาย (2) การเปลี่ยนแปลงภายนอกระบบย่อย (เช่น สภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม) (3) ผลกระทบจากปัจจัยคงที่ (เช่น กฎเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญ โครงสร้างพื้นฐานทางสังคม) ดังนั้นภายใต้กรอบแนวคิดดังกล่าว แนวร่วมหรือพันธมิตรเหล่านี้จึงมีการแบ่งปันระบบความเชื่อ (belief system) เพื่อมุ่งบรรลุเป้าหมายบางอย่างร่วมกัน ซึ่งมีวิธีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ (1) การพัฒนาและใช้ข้อมูลในรูปแบบการสนับสนุนเพื่อโน้มน้าวให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจยอมรับทางเลือกนโยบายที่สนับสนุนโดยกลุ่มแนวร่วม, (2) มีพื้นที่สำหรับการนำเสนอทางเลือกของการตัดสินใจ, (3) ให้การสนับสนุนพันธมิตรจากฝ่ายภาครัฐที่มีความคิดเห็นร่วมกันหรืออาจเป็นสมาชิกของแนวร่วมเข้าสู่การดำเนินงานที่มีอำนาจด้านการเปลี่ยนแปลงนโยบาย (Sabatier, 1988)

นโยบาย นวัตกรรม และการยอมรับทางสังคม

Wüstenhagen et al., (2007) พิจารณาถึงการยอมรับทางสังคม (social acceptance) ว่าจำเป็นต้องใช้มุมมองและมิติต่างๆ มาร่วมพิจารณาในลักษณะสหสาขาวิชา (interdisciplinary) ซึ่งงานศึกษาของเขาแบ่งการยอมรับทางสังคมออกเป็น 3 ด้าน/มิติ ได้แก่ ประการแรก การยอมรับทางสังคมและการเมือง (socio-political acceptance) ซึ่งถือว่าเป็นระดับทั่วไปและกว้างที่สุด กล่าวคือเป็นการแสวงหาวิธีที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการเมืองและประชาชนทั่วไปมองเห็นนโยบาย ประการที่สอง การยอมรับของชุมชน (community acceptance) ซึ่งเป็นการพิจารณามุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่นและผู้อยู่อาศัย ประการสุดท้าย การยอมรับของตลาด (market acceptance) ซึ่งเป็นมุมมองที่คำนึงถึงระบบและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจเป็นหลัก กล่าวคือนโยบายหรือนวัตกรรมที่จะนำมาใช้จำเป็นต้องพิจารณาถึงมุมมองและคำแนะนำของผู้เล่นในตลาดทั้งด้านอุปสงค์และอุปทาน

รูปที่ 5.1-2 สามเหลี่ยมการยอมรับทางสังคม (Wüstenhagen et al. 2007)

5.2 รายละเอียดของขั้นตอนการดำเนินงานจริงตามแผนการดำเนินงาน

โครงการพัฒนาและออกแบบข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการน้ำจากงานวิจัยสู่การปฏิบัติจริงจะใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงนโยบาย (policy research) ที่ยึดหลักการวิจัยแบบ mixed methodology เพื่อให้ได้ข้อมูลในการร่างข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากหลายแหล่งและหลักการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียระดับฐานราก (grass root stakeholders) ซึ่งประกอบด้วย 7 ขั้นตอนดังนี้

- 1) ทำการรวบรวมข้อมูลและดำเนินการศึกษา รวมถึงสังเคราะห์ผลลัพธ์จากงานวิจัยแผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคมแผนงานการบริหารจัดการน้ำปีที่ 1 และ 2 ของแผนงานวิจัยกลุ่มที่ 1 เรื่อง EEC
- 2) ทำการศึกษาทฤษฎีและกระบวนการที่ใช้ในการคัดเลือกข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อลดความมีอคติและใช้หลักของเหตุและผลในการตัดสินใจในการคัดเลือกข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
- 3) ทำการศึกษาในการคัดเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และทำแผนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder engagement plan) จากกลุ่มผู้ใช้น้ำทุกประเภท
  - 3.1) คัดเลือกและจัดประเภทผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder identification)
  - 3.2) ประเมินการคัดเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder assessment)
  - 3.3) วางแผนการนำเสนอและการสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (plan communication)
  - 3.4) ปฏิบัติการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (engage stakeholders)

- 4) ดำเนินการจัดประชุมเพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากผลลัพธ์จากงานวิจัยแผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำปีที่ 1 และ 2 ของแผนงานวิจัยกลุ่มที่ 1 เรื่อง EEC และรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกมิติที่เกี่ยวข้อง
- 5) วิเคราะห์สังเคราะห์และประมวลข้อมูลผลการวิจัยแผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคมแผนงานการบริหารจัดการน้ำและผลจากการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อเป็นแนวทางการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อไป
- 6) ดำเนินการสรุปและสังเคราะห์ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และดำเนินการคัดเลือกข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ผ่านการสังเคราะห์บนพื้นฐานของทฤษฎีและกระบวนการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้
- 7) ดำเนินการจัดประชุมเพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ผ่านการสังเคราะห์และคัดเลือกและรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะและดำเนินการปรับปรุงข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

รูปที่ 5.2-1 วิธีการดำเนินงานวิจัย

5.3 สรุปผลการดำเนินงานเปรียบเทียบกับแผนการดำเนินงานทั้งหมด

- 1) ผลสรุปด้านนโยบายจากงานวิจัยแผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำ และผลการคัดเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- 2) ผลการศึกษาทฤษฎีและกระบวนการที่ใช้ในการคัดเลือกข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
- 3) ผลการรับรองจริยธรรมในคน
- 4) ผลจากการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกมิติ
- 5) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากการสังเคราะห์ทั้งผลจากงานวิจัยที่ผ่านมาและการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- 6) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ผ่านการคัดเลือกบนพื้นฐานทางทฤษฎีและกระบวนการที่มีความเหมาะสม
- 7) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ผ่านการแสดงความคิดเห็นและการปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

5.4 ผลงานในแต่ละช่วงเวลา

ปีที่	เดือนที่	แผนงานวิจัย	ผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับ (Output)
1 (2566)	1-3	<ol style="list-style-type: none"> 1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลผลลัพธ์จากงานวิจัยแผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำ 2. ศึกษาการคัดเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากกระบวนการห้องปฏิบัติการทางนโยบาย 3. ศึกษาทฤษฎีและกระบวนการที่ใช้ในการคัดเลือกข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 4. การจัดประชุมเพื่อนำเสนอและรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกมิติ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผลสรุปด้านนโยบายจากงานวิจัยแผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำ 2. ผลการคัดเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3. ผลการศึกษาทฤษฎีและกระบวนการที่ใช้ในการคัดเลือกข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 4. ผลจากการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกมิติ
	4-6	<ol style="list-style-type: none"> 1. วิเคราะห์ สังเคราะห์และประมวลข้อมูลผลการวิจัยแผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำ และผลการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อเป็นแนวทางการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 2. คัดเลือกหรือคัดสรรข้อเสนอแนะเชิง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากการสังเคราะห์ทั้งผลจากงานวิจัยที่ผ่านมาและการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ผ่านการคัดเลือกบนพื้นฐานทางทฤษฎีและกระบวนการที่มีความเหมาะสม

ปีที่	เดือนที่	แผนงานวิจัย	ผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับ (Output)
		นโยบายที่ผ่านการสังเคราะห์บนพื้นฐานของทฤษฎีและกระบวนการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิจัย	
	6-8	1. การจัดประชุมเพื่อนำเสนอและรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะและปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น 2. จัดทำเล่มฉบับสมบูรณ์	1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ผ่านการแสดงความคิดเห็นและการปรับปรุงให้ดีขึ้น 2. เล่มรายงานสรุปผลโครงการ

6. รายงานแผนและผลการดำเนินการวิจัย และการวิเคราะห์ผลการวิจัย (ตามขั้นตอนที่ 4)

6.1 ตารางเปรียบเทียบผลการดำเนินงานกับแผนการดำเนินงานที่ตั้งไว้ (Gantt Chart)

แผนการดำเนินงานรายกิจกรรม	เดือน								ผลการดำเนินงาน	ร้อยละ ผลสำเร็จ	
	1	2	3	4	5	6	7	8			
1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลผลลัพธ์จากงานวิจัยแผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำ และศึกษาการคัดเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากกระบวนการห้องปฏิบัติการทางนโยบาย	←---→	←---→								1. ผลสรุปด้านนโยบายจากงานวิจัยแผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำปี 1 และปี 2 2. ผลการคัดเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทฤษฎีและหลักการที่มีการรองรับจากห้องปฏิบัติการนโยบาย (policy lab) ทั้งในประเทศและต่างประเทศ	100%
2. ศึกษาทฤษฎีและกระบวนการที่ใช้ในการคัดเลือกข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	←---→	←---→								1. ผลการศึกษาทฤษฎีและกระบวนการที่ใช้ในการคัดเลือกข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากทฤษฎีและหลักการที่มีการรองรับจากห้องปฏิบัติการนโยบาย (policy lab) ทั้งในประเทศและต่างประเทศ	100%
3. การขอพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์	←---→	←---→								1. ผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคนกลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์	100%
4. การจัดประชุมเพื่อนำเสนอและรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกมิติ			←--→							อยู่ระหว่างการดำเนินการ	-

แผนการดำเนินงานรายกิจกรรม	เดือน								ผลการดำเนินงาน	ร้อยละ ผลสำเร็จ
	1	2	3	4	5	6	7	8		
5. วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประมวล ข้อมูล ผลการวิจัยแผนงานยุทธศาสตร์ เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหาร จัดการน้ำ และผลการรับฟังความ คิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อเป็น แนวทางการจัดทำข้อเสนอแนะเชิง นโยบาย				←-----→					อยู่ระหว่างการดำเนินการ	-
6. คัดเลือกหรือคัดสรรข้อเสนอแนะเชิง นโยบายที่ผ่านการสังเคราะห์บนพื้นฐาน ของทฤษฎีและกระบวนการที่นำมา ประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิจัย						←-→			อยู่ระหว่างการดำเนินการ	-
7. การจัดประชุมเพื่อนำเสนอและรับฟัง ความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อ พิจารณาให้ข้อเสนอแนะและปรับปรุงให้ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น							←-→		อยู่ระหว่างการดำเนินการ	-
8. จัดทำเล่มฉบับสมบูรณ์								←-→	อยู่ระหว่างการดำเนินการ	-

หมายเหตุ : ให้ระบุเดือนที่เริ่มดำเนินการวิจัยตามสัญญาฯ รับทุน

←-----→ หมายถึง งานหรือกิจกรรมที่วางแผนไว้ว่าจะทำตามข้อเสนอโครงการ

←————→ หมายถึง งานหรือกิจกรรมที่ได้ทำแล้ว

6.2 รายละเอียดของขั้นตอนการดำเนินงานจริงตามแผนงาน ณ ช่วงเวลาที่รายงาน

- 1) ทำการรวบรวมข้อมูลและดำเนินการศึกษา รวมถึงสังเคราะห์ผลลัพธ์จากงานวิจัยแผนงานยุทธศาสตร์ เป้าหมายด้านสังคมแผนงานการบริหารจัดการน้ำปีที่ 1 และ 2 ของแผนงานวิจัยกลุ่มที่ 1 เรื่อง EEC
- 2) ทำการศึกษาทฤษฎีและกระบวนการที่ใช้ในการคัดเลือกข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อลดความมึนคืด และใช้หลักของเหตุและผลในการตัดสินใจในการคัดเลือกข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
- 3) ทำการศึกษาในการคัดเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และทำแผนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder engagement plan) จากกลุ่มผู้ใช้น้ำทุกประเภท
  - 3.1) คัดเลือกและจัดประเภทผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder identification)
  - 3.2) ประเมินการคัดเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder assessment)
  - 3.3) วางแผนการนำเสนอและการสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (plan communication)
  - 3.4) ปฏิบัติการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (engage stakeholders)

6.3 สรุปผลการดำเนินงาน ณ ช่วงเวลาที่รายงาน

ที่มาและความสำคัญ

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนา นโยบายเชิงสังคมเพื่อการประหยัดน้ำและการใช้น้ำอย่างคุ้มค่าบนพื้นฐานวิชาการจากผลงานวิจัย” เป็นการศึกษาเชิงวิชาการภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมาย (spearhead) ด้านสังคมแผนงานการบริหารจัดการน้ำปีที่ 3 (แผนงานวิจัยเข้มมุ่งด้านการบริหารจัดการน้ำ) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ทั้งนี้งานวิจัยดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายหลักคือการพัฒนาและสังเคราะห์ประเด็นเชิงนโยบายเกี่ยวกับการประหยัดน้ำและการใช้น้ำอย่างคุ้มค่าเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งพื้นที่เป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ คือ เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกหรือ อีอีซี (EEC ซึ่งย่อมาจาก Eastern Economic Corridor)

เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ครอบคลุมอยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคตะวันออกของประเทศไทยได้แก่ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยองซึ่งเข้าข่ายเป็นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก 1 ตามประกาศคณะกรรมการนโยบายการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ เรื่อง การจัดตั้งกลุ่มจังหวัดและกำหนดจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด ฉบับที่ 3 (2560, 17 พฤศจิกายน) ทั้งนี้กลุ่มพื้นที่ดังกล่าวประกอบด้วยลุ่มน้ำสำคัญจำนวน 3 ลุ่ม ได้แก่ ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ลุ่มน้ำบางปะกง และลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก (กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก 1, 2565)

จากข้อมูลที่ปรากฏอยู่ในเว็บไซต์ของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (สกพอ.)¹ โครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเป็นแผนยุทธศาสตร์ภายใต้ ไทยแลนด์ 4.0 เพื่อยกระดับขีด

¹<https://www.eeco.or.th/th>

ความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและภาคบริการพื้นฐานของเทคโนโลยีสมัยใหม่และนวัตกรรม โครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อต่อยอดการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกตั้งแต่อดีต หรือที่เรียกว่า “อีสเทิร์นซีบอร์ด” (Eastern Seaboard) ซึ่งโครงการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (สกพอ.) และเป็นหน่วยงานที่ขึ้นตรงกับ นายกรัฐมนตรี (ตามพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561) ในการนี้คณะกรรมการนโยบาย การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก มีมติการประชุมครั้งที่ 1/2560 เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2560 เรื่อง การจัดทำแผนการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ซึ่งได้กำหนดให้มีแผนปฏิบัติการการเกษตร ชลประทาน และสิ่งแวดล้อมเป็นแผนอย่างหนึ่งภายใต้ขอบเขตการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวในขณะเดียวกันจากการ สืบค้นข้อมูลแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติงานประจำปี พ.ศ. 2566 ของหน่วยงานดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่า สกพอ. ได้ระบุให้มีแผนการบริหารจัดการน้ำไว้ด้วยเช่นกัน ซึ่งมีลักษณะเป็นแผนงานการประสานหน่วยงานภายนอกเพื่อ ขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ ภายใต้กลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ของยุทธศาสตร์ที่ 4 ซึ่งว่าด้วยการ ขับเคลื่อนแผนและพัฒนาสภาพแวดล้อม (Ecosystem) เพื่อการพัฒนา EEC ในระยะยาว เพราะฉะนั้นเราจึงเห็นได้ ว่าโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกจึงไม่ได้มุ่งเน้นให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการ ส่งเสริมการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมเพียงอย่างเดียว แต่ยังให้ความสำคัญกับมิติทางสังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อม รวมถึงเรื่องน้ำ/การบริหารจัดการน้ำด้วยเช่นกัน

จากการกล่าวถึงบทบาทและขอบเขตด้านนโยบายของโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) เรา จึงเห็นได้ว่าภาครัฐของไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวอย่างรอบด้าน อย่างไรก็ตามปัจจัยพื้นฐาน อย่างหนึ่งที่มีส่วนสำคัญต่อภาคการผลิตในทุกภาคส่วนก็คือ “ทรัพยากรน้ำ” แต่กระนั้นประเด็นการพัฒนาดังกล่าว กลับยังไม่ได้ถูกยกระดับเป็นแผนปฏิบัติการการพัฒนาในเขตพื้นที่ดังกล่าวอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม และถูกจัดรวมอยู่ใน แผนปฏิบัติการการเกษตร ชลประทาน และสิ่งแวดล้อม ทั้งที่ในความเป็นจริงชลประทานเป็นเพียงระบบการ จัดสรรน้ำอย่างหนึ่งภายใต้การบริหารจัดการน้ำทั้งหมด รวมถึงการพบว่าจังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทราเป็น พื้นที่ที่มีปริมาณน้ำจำหน่ายของการประปาส่วนภูมิภาคสูงสุดเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ² ซึ่งแสดงถึงความ ต้องการใช้น้ำจำนวนมากในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ตลอดจนการคาดการณ์ว่าพื้นที่ดังกล่าวมีความ ต้องการปริมาณการใช้น้ำมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอุตสาหกรรม (เอ็นจีเนียริงทูเดย์, 2563) ใน ขณะเดียวกันพื้นที่ดังกล่าวอาจมีความเสี่ยงต่อการเผชิญกับปัญหาภัยแล้งและปัญหาคุณภาพน้ำเนื่องจากสาเหตุ สำคัญ 2 ประการ ได้แก่การมีโครงการพัฒนาเชิงอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นและสภาวะอากาศเปลี่ยนแปลง (มนตรี ผล สิ้นธ์ และ เพ็ญรดี จันท์ภิวัดน์, 2564)ในการนี้เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการระบุพื้นที่เสี่ยงภัยแล้งด้วยข้อมูล ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และมุมมองจากผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ก็พบว่าสถานการณ์

²ผู้วิจัยเข้าถึงจากเว็บไซต์ของการประปาส่วนภูมิภาค (สรุปข้อมูลการประปาส่วนภูมิภาคแยกตามรายจังหวัด) พบว่าในช่วง 3 เดือนย้อนหลัง ล่าสุด (มีนาคม - พฤษภาคม 2566) จังหวัดชลบุรีมีปริมาณน้ำจำหน่ายมากที่สุดเป็นอันดับแรกของประเทศ ในขณะที่จังหวัดระยองและ ฉะเชิงเทรา มีอันดับไม่คงที่เท่าที่ควร แต่ถือว่าติดอยู่ใน 10 อันดับแรกของประเทศ (<https://www.pwa.co.th/province/report>)

ภัยแล้งที่เกิดขึ้นในจังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา และระยองตั้งแต่ในอดีตเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน อาจส่งผลกระทบต่ออุปสรรคของการใช้น้ำในทุกภาคส่วนโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่ดังกล่าวด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามแต่ละจังหวัดในพื้นที่ดังกล่าวก็เผชิญกับปัญหาการใช้น้ำที่เกี่ยวข้องกับภัยแล้งในลักษณะที่แตกต่างกัน โดยพบว่าในจังหวัดฉะเชิงเทรา ภาคการเกษตรและภาคครัวเรือนที่ต้องการน้ำเพื่ออุปโภคและบริโภคค่อนข้างประสบปัญหาภัยแล้งอย่างเด่นชัด ในขณะที่จังหวัดชลบุรี แทบทุกภาคส่วน (ทั้งอุตสาหกรรม การเกษตร และครัวเรือน) ต่างประสบปัญหาภัยแล้งเช่นกัน อย่างไรก็ตามในจังหวัดระยองพบว่ามีความกังวลเกี่ยวกับปริมาณน้ำที่ไม่เพียงพอในอ่างเก็บเป็นหลัก (สุทธิรัตน์ กิตติพงษ์วิเศษ, พัชชาพันธ์ รัตนพันธ์, เบญจวรรณ ชัยศรี, และอาทิตย์ เพ็ชรรักษ์, 2564)

ตารางที่ 6.3-1 สรุปลักษณะการเผชิญปัญหาภัยแล้งในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

ฉะเชิงเทรา	ชลบุรี	ระยอง
<ul style="list-style-type: none"> ● การเกษตรที่ทำนาข้าวเป็นหลัก ● การรुक้าของน้ำเค็ม - พื้นที่เกษตร - ประมงน้ำจืด - การอุปโภคและบริโภค 	<ul style="list-style-type: none"> ● พื้นที่เมืองและไม่มีแหล่งน้ำจืด/แม่น้ำไหลพาดผ่าน ● การขยายตัวของเมืองและอุตสาหกรรม ● การเกษตรที่ทำพืชไร่เป็นหลัก ● การขาดแคลนน้ำของชุมชนในพื้นที่ 	<ul style="list-style-type: none"> ● ปริมาณน้ำในอ่างเก็บ

ที่มา: สุทธิรัตน์ กิตติพงษ์วิเศษ, พัชชาพันธ์ รัตนพันธ์, เบญจวรรณ ชัยศรี, และอาทิตย์ เพ็ชรรักษ์ (2564)

จากข้อมูลในข้างต้น เราจึงเห็นได้ว่าประเด็นเรื่องการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้มีอำนาจและฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการพัฒนาในมิติอื่นๆ เพื่อนำไปสู่การตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ในทุกภาคส่วนในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายที่ 6 ของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals; SDGs) คือ **“การสร้างหลักประกันเรื่องน้ำและการสุขาภิบาล ให้มีการจัดการอย่างยั่งยืนและมีสภาพพร้อมใช้สำหรับทุกคน”** โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายย่อย 6.3 ซึ่งว่าด้วย **“การปรับปรุงคุณภาพน้ำ โดยการลดมลพิษ ขจัดการทิ้งขยะและลดการปล่อยสารเคมีอันตรายและวัตถุอันตราย ลดสัดส่วนน้ำเสียที่ไม่ผ่านการบำบัดลงครึ่งหนึ่ง และเพิ่มการนำกลับมาใช้ใหม่และการใช้ซ้ำที่ปลอดภัยอย่างยั่งยืนทั่วโลก ภายในปี พ.ศ. 2573”**, เป้าหมายย่อย 6.4 ซึ่งว่าด้วย **“การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำในทุกภาคส่วนและสร้างหลักประกันว่าจะมีการใช้น้ำและจัดหาน้ำที่ยั่งยืน เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ และลดจำนวนประชากรที่ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำ ภายในปี พ.ศ. 2573”**, เป้าหมายย่อย 6.5 ซึ่งว่าด้วย **“การดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบองค์รวมในทุกกระดับ รวมถึงผ่านทางความร่วมมือข้ามเขตแดนตามความเหมาะสม ภายในปี พ.ศ. 2573”**, และ เป้าหมายย่อย 6.6B ซึ่งว่าด้วย **“การสนับสนุนและเพิ่มความเข้มแข็งในการ**

มีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการจัดการน้ำและสุขภาพ” (โปรดดูเพิ่มเติมในเว็บไซต์ของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)³

นอกจากเป้าหมายระดับสากล ประเทศไทยโดยสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) (ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวมีภารกิจเกี่ยวกับการเสนอแนะนโยบาย จัดทำแผนแม่บท กำหนดมาตรการเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำของประเทศและขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติ จัดทำผังน้ำ บูรณาการเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศทรัพยากรน้ำ แผนงาน โครงการ งบประมาณ ประสานความร่วมมือด้านต่างประเทศเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ และติดตามประเมินผลการบริหารทรัพยากรน้ำ) ได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาตามแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)⁴ ไว้ว่า “ทุกหมู่บ้านมีน้ำสะอาดอุปโภค บริโภค น้ำเพื่อการผลิตมั่นคง ความเสียหายจากอุทกภัยลดลง คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน บริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน ภายใต้การพัฒนาอย่างสมดุล โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน” ซึ่งแบ่งวิสัยทัศน์ออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ (1) การจัดการน้ำอุปโภค บริโภค, (2) การสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต, (3) การจัดการน้ำท่วมและอุทกภัย, (4) การจัดการคุณภาพน้ำและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ, (5) การอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรม และป้องกันการพังทลายของดินและ (6) การบริหารจัดการ (โปรดดูเพิ่มเติมในเว็บไซต์ของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ)⁵ เพราะฉะนั้นเราจึงเห็นได้ว่าประเด็นด้านการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกจึงสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิสัยทัศน์ด้านที่ 6 หรือด้านการบริหารจัดการ ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนเรื่องน้ำให้บรรลุตามเป้าประสงค์ต่างๆ ซึ่งในแง่นี้สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติได้เล็งเห็นว่าวิสัยทัศน์ด้านดังกล่าวมุ่งเน้นการขับเคลื่อนการดำเนินการให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 และแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี ซึ่งประกอบด้วย (1) การจัดทำกฎหมายรอง, (2) การจัดตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำและองค์กรผู้ใช้น้ำเพื่อเป็นกลไกในการจัดทำแผนและขับเคลื่อนแผนงาน/แผนปฏิบัติการในระดับลุ่มน้ำ, (3) การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในการพัฒนางานวิจัย นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ, (4) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจโดยพัฒนาเชื่อมโยงฐานข้อมูลทรัพยากรน้ำ และ (5) การสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในระดับชุมชน

เมื่อพิจารณาถึงแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) โดยตรง แผนแม่บทดังกล่าวได้ระบุถึงหลักการและสาเหตุของการกำหนดหลักการด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไว้ว่า “ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดจากการบริหารจัดการที่ไม่มีเอกภาพ ทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ, การขาดข้อมูลที่ใช้ประกอบการวางแผนและการตัดสินใจสั่งการ, การขาดกฎหมาย แผนแม่บท และองค์กรที่กำกับดูแลในภาพรวมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งระบบ” ดังนั้นแผนแม่บทดังกล่าวด้านการบริหาร (ด้านที่ 6) จึงเสนอแนะว่า “การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศให้มี

³<https://sdgs.nesdc.go.th>

⁴จัดทำโดยคณะกรรมการยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

⁵http://www.onwr.go.th/?page_id=4207

ประสิทธิภาพ สมดุล เป็นธรรมและสามารถแก้ไขปัญหาได้ทั้งระบบ จำเป็นต้องมีการปรับปรุง ทบทวน กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ด้านทรัพยากรน้ำ การพัฒนาองค์กรการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทุกระดับ รวมถึงการจัดทำ แผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การติดตามและประเมินผล การพัฒนาระบบฐานข้อมูล รวมทั้งการ ประชาสัมพันธ์ พร้อมทั้งการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรผู้ใช้น้ำและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทุกภาคส่วน” เพราะฉะนั้นเราจึงกล่าวได้ว่าประเทศไทยมีแผนแม่บทที่ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการน้ำอยู่ แล้ว และค้ำถึงผลประโยชน์ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้แผนแม่บทดังกล่าวด้านการบริหาร (ด้านที่ 6) ยังได้ระบุ ถึงแนวทางหนึ่งที่ใช้ในการขับเคลื่อนประเด็นด้านการบริหารไว้ว่า “มีการศึกษา วิจัย และพัฒนายกระดับการ บริหารจัดการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรมนุษย์ โดยสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติร่วมกับกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดประเด็นงานวิจัย นวัตกรรมที่เป็นช่องว่าง และขับเคลื่อนด้วยการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม สนับสนุนการเพิ่มมูลค่าเพิ่มของภาคการผลิตและบริการต่อไป”ซึ่ง แนวทางการขับเคลื่อนจึงเป็นกรอบใหญ่สำคัญที่นำมาสู่การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประเด็นเชิงนโยบายสังคมว่าด้วยการ ใช้น้ำในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ครั้งนี้ด้วยเช่นกัน

ในขณะเดียวกันประเด็นเรื่องการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี/EEC) ก็มี ความสอดคล้องกับเป้าหมายอย่างหนึ่งของ “โครงการวิจัยเข้มแข็งด้านสังคม การบริหารจัดการน้ำ” หรือ “แผน ยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำ” ของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ด้วยเช่นกัน ซึ่งก็คือ “การส่งเสริมให้อัตราการใช้น้ำภาคการณในพื้นที่ EEC ลดลงร้อยละ 15 เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูล ภาคการณความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้นในพื้นที่ดังกล่าว” เพราะฉะนั้นจากการกล่าวถึงสภาพปัญหาและความเสี่ยง ที่อาจเป็นอุปสรรคต่อความต้องการการใช้น้ำในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก รวมถึงวิสัยทัศน์ของสำนักงาน ทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทช.) ตลอดจนแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และ เป้าหมายเกี่ยวกับการลดการใช้น้ำในพื้นที่ EEC ของ “โครงการวิจัยเข้มแข็งด้านสังคม การบริหารจัดการน้ำ” โดย สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ภายใต้กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมตามที่ได้รับ การกล่าวถึงในข้างต้น เราจึงเห็นได้ว่าพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี/EEC) เป็นพื้นที่สำคัญแห่งหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจจากภาครัฐในด้านการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งนอกจากสภาพปัญหาและความเสี่ยงที่อาจเป็นอุปสรรคต่อ ความต้องการการใช้น้ำตามที่ผู้วิจัยกล่าวไว้ก่อนหน้า ผู้วิจัยพบว่าพื้นที่ดังกล่าวมีศักยภาพด้านการสร้างผลิตภาพ ทางเศรษฐกิจสูงเป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศด้วยเช่นกัน กล่าวคือจากรายงานผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด แบบ ปริมาณลูกโซ่ฉบับ พ.ศ. 2564 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) พบว่าทั้ง 3 จังหวัด ในเขตพื้นที่ดังกล่าวมีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (GPP per capita) อยู่ในอันดับสูงสุดของ 10 จังหวัดแรก ในปี พ.ศ. 2564 (โปรดดูในตารางที่ 6.3-2)

ตารางที่ 6.3-2 ผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (GPP per capita) สูงสุด 10 อันดับแรก พ.ศ. 2564 (หน่วย: บาท/ปี)

อันดับ	จังหวัด	ผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (GPP per capita)	อันดับ	จังหวัด	ผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (GPP per capita)
1	ระยอง	904,857	6	ฉะเชิงเทรา	457,736
2	กรุงเทพฯ	593,927	7	สมุทรสาคร	391,442
3	ชลบุรี	524,002	8	สระบุรี	323,556
4	ปราจีนบุรี	490,499	9	นครปฐม	297,901
5	พระนครศรีอยุธยา	468,579	10	สมุทรปราการ	283,160

ที่มาข้อมูล: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2566)

จากตารางที่ 6.3-2 ผู้วิจัยพบว่าในปี พ.ศ. 2564 จังหวัดระยองมีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัวสูงสุดเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ ในขณะที่จังหวัดชลบุรีมีมูลค่าดังกล่าวอยู่ในอันดับ 3 ของประเทศ และพบว่าจังหวัดฉะเชิงเทรามีมูลค่าดังกล่าวอยู่ในอันดับ 6 ของประเทศ ในขณะเดียวกันทั้งสามจังหวัดดังกล่าวผู้วิจัยก็พบว่ามีปริมาณความต้องการใช้น้ำสูงสุดเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศเช่นกัน (ตามที่เคยกล่าวไว้ก่อนหน้านี้) ดังนั้นเราจึงเห็นได้ว่าเบื้องหลังของการมีผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัวสูง ปริมาณการใช้น้ำจึงเป็นต้นทุนหรือปัจจัยการผลิตอย่างหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปริมาณและมูลค่าผลิตภาพของสามจังหวัดดังกล่าวในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ด้วยเช่นกัน หรือกล่าวอีกนัยว่าถ้าทั้งสามจังหวัดดังกล่าวหรือพื้นที่ EEC (ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความต้องการใช้น้ำเป็นจำนวนมาก) ได้รับการจัดสรรหรือได้รับการบริหารจัดการน้ำ (ทั้งในแง่การผลิต การส่งต่อ การใช้ และการนำกลับมาใช้ใหม่) อย่างมีประสิทธิภาพ จังหวัดหรือพื้นที่ดังกล่าว ก็จะมีศักยภาพในการสร้างผลิตภาพหรือเพิ่มปริมาณผลิตภัณฑ์ต่อหัวได้เช่นกัน ซึ่งเป็นตัวชี้วัดอย่างหนึ่งของระดับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของพื้นที่ดังกล่าว (และอาจรวมถึงภาพรวมของประเทศ)

กล่าวโดยสรุป การเลือกพื้นที่เป้าหมายเป็นสามจังหวัดดังกล่าว หรือ EEC ในการวิจัยครั้งนี้ จึงตอบสนองและสอดคล้องต่อมุมมองและประเด็นต่างๆ ตามที่ผู้วิจัยกล่าวไว้ข้างต้นทั้งในระดับพื้นที่ EEC และประเทศชาติซึ่งได้แก่

- (1) ปัญหาและความเสี่ยงเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในพื้นที่ EEC
- (2) สถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มของความต้องการใช้น้ำจำนวนมากในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก
- (3) การเติบโตทางเศรษฐกิจ/มูลค่าผลิตภัณฑ์ต่อหัวของจังหวัดในเขตพื้นที่ EEC
- (4) แผนการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนด้านปฏิบัติการเกษตร ชลประทาน และสิ่งแวดล้อม)
- (5) เป้าหมายที่ 6 ของการพัฒนาอย่างยั่งยืนระดับสากล (SDG6) ซึ่งว่าด้วยการสร้างหลักประกันเรื่องน้ำและการสุขาภิบาล ให้มีการจัดการอย่างยั่งยืนและมีสภาพพร้อมใช้สำหรับทุกคน

(6) แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)

(7) วิสัยทัศน์การพัฒนาของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.)

(8) เป้าหมายเกี่ยวกับ “การส่งเสริมให้อัตราการใช้น้ำภาคการณในพื้นที่ EEC ลดลงร้อยละ 15 เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลคาดการณ์ความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้นในพื้นที่ดังกล่าว” ของแผนยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำ ภายใต้สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ทั้งนี้ประเด็นข้อ (1) ถึง (3) แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์และปัญหาเชิงพื้นที่ ในขณะที่ประเด็นข้อ (4) ถึง (8) แสดงให้เห็นถึงกรอบ/เป้าหมายด้านการพัฒนาในภาพรวมและเรื่องน้ำ เมื่อนำประเด็นทั้ง 2 มิติ (จากทั้ง 8 ข้อ) มารวมกัน จึงกลายเป็นที่มาและความสำคัญของการวิจัยครั้งนี้

ประเด็นปัญหาการวิจัย

จากการกล่าวถึงที่มาและความสำคัญในข้างต้น เงื่อนไขสำคัญที่มีส่วนทำให้ผู้วิจัยเลือกพื้นที่เป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้คือการเล็งเห็นว่าเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ยังมีความเสี่ยงที่จะเผชิญกับปัญหาเรื่องการใช้น้ำในระยะยาว อีกทั้งยังพบว่าผลการวิจัยและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นเชิงนโยบาย (ซึ่งเกิดจากงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกันกับพื้นที่ดังกล่าวในแผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำปี 1 และ 2) ยังไม่ได้รับการบูรณาการและสังเคราะห์เพื่อนำไปสู่การได้ข้อเสนอนโยบายขั้นสุดท้าย รวมถึงยังไม่ครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากหลายฝ่ายเท่าที่ควร (และค่อนข้างให้น้ำหนักกับเสียงสะท้อนหรือความต้องการใช้น้ำของภาคอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่) ในขณะเดียวกันถึงแม้ว่าภาครัฐให้ความสำคัญเกี่ยวกับมิติเชิงนโยบายและการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ดังกล่าวก็ตาม แต่กระนั้นการให้ความสำคัญดังกล่าวก็ยังเป็นเพียงแผนแม่บทและการจัดตั้งคณะกรรมการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ตลอดจนองค์กร หน่วยงาน และคณะกรรมการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันกับเรื่องทรัพยากรน้ำ ก็ยังขาดความชัดเจนทั้งในแง่ตัวบทกฎหมาย อำนาจ และบทบาทที่เลื่อมซ้อนเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาและบริหารจัดการเรื่องน้ำในพื้นที่ดังกล่าวโดยตรง ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจและชีวิตประจำวันของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับน้ำอย่างหลากหลายรูปแบบ และครอบคลุมตั้งแต่การแสวงหาแหล่งต้นกำเนิด/แหล่งที่มาของน้ำ การผลิตน้ำ การจัดสรรน้ำ การบริโภค/อุปโภคน้ำ การทิ้งน้ำเสีย/น้ำใช้แล้ว และอาจรวมถึงการนำน้ำกลับมาใช้ใหม่/ใช้ซ้ำ ตลอดจนภัยคุกคามอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในวงกว้างและอาจส่งผลกระทบต่อปัญหาและความเสี่ยงเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในพื้นที่ EEC ดังเช่นสภาวะอากาศเปลี่ยนแปลง (climate change) และปรากฏการณ์เอลนีโญ (El Nino) ด้วยเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้ปัญหาและความท้าทายต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องน้ำ โดยลำพังแล้วจึงไม่ใช่เรื่อง “ธรรมชาติของน้ำ” ในตัวมันเอง แต่เป็น “ปัญหาของมนุษย์” และเข้าข่ายว่าเป็น “ปัญหาของสังคม” ด้วยเช่นกัน เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วการแบกรับมุมมองต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาและการบริหารจัดการน้ำจึงไม่ควรเกิดขึ้นจากฝ่ายภาครัฐหรือผู้มีอำนาจในสังคมเพียงฝ่ายเดียว ในขณะเดียวกันการสร้างภาพลักษณ์ของเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) โดยให้น้ำหนักไปที่เรื่องการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความต้องการการใช้น้ำของภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก ก็อาจทำให้ตกหล่นหรือไม่ครอบคลุมภาคส่วนอื่น ๆ หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกันกับปัญหาเรื่องน้ำในพื้นที่

ดังกล่าว และอาจทำให้ไม่สามารถหาข้อสรุปหรือทางออกที่ยั่งยืนเกี่ยวกับประเด็นเรื่องน้ำในพื้นที่ดังกล่าวด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามเนื่องด้วยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ยังอยู่ภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมาย (spearhead) ด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำปีที่ 3 ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงต้องยึดเป้าหมายเกี่ยวกับ “การส่งเสริมให้อัตราการใช้น้ำภาคการณในพื้นที่ EEC ลดลงร้อยละ 15 เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลภาคการณความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้นในพื้นที่ดังกล่าว” ซึ่งเป็นเป้าหมายอย่างหนึ่งของแผนยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำภายใต้สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ในการนี้โจทย์วิจัยของการศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเน้นไปที่การรับฟังเสียงหรือมุมมองและความต้องการ (รวมถึงข้อถกเถียง) เกี่ยวกับการประหยัดน้ำและการใช้น้ำอย่างคุ้มค่าในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ ในสังคมอย่างรอบด้านมากขึ้นว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนานโยบายสังคมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าว ตลอดจนการออกแบบกระบวนการทางนโยบายว่าด้วยการสร้างการรับรู้และความตระหนักถึงการประหยัดน้ำและการใช้น้ำอย่างคุ้มค่าในพื้นที่ดังกล่าวต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อสังเคราะห์แก่นสารเกี่ยวกับข้อค้นพบและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เกิดจากงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการน้ำและการใช้น้ำในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมาย (spearhead) ด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำปีที่ 1 และ 2
- 2) เพื่อรับฟังและระดมความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนานโยบายสังคมว่าด้วยการประหยัดน้ำและการใช้น้ำอย่างคุ้มค่าในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยใช้เทคนิคการสนทนาเรื่องนโยบาย (policy dialogue)
- 3) เพื่อเสนอแนะและสังเคราะห์กระบวนการทางนโยบายว่าด้วยการสร้างการรับรู้และความตระหนักถึงการประหยัดน้ำและการใช้น้ำอย่างคุ้มค่าในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก บนพื้นฐานวิทยาการจากผลงานวิจัยเชิงประจักษ์

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

- อยู่ภายใต้และเชื่อมโยงกลับไปสู่เป้าหมายที่ 6 ของการพัฒนาอย่างยั่งยืนระดับสากล (SDG6)
- อยู่ภายใต้บริบทและเชื่อมโยงกลับไปสู่แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ฉบับปรับปรุงภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ (พ.ศ. 2561-2580) และแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – พ.ศ. 2580)
- เน้นความสำคัญเกี่ยวกับความประหยัด คุ้มค่าและความยั่งยืน และการใช้วิทยาการเข้าช่วยในการบริหารทรัพยากรน้ำในประเทศเป็นหลัก

- ข้อค้นพบที่เกิดขึ้นเป็นเพียงข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561
- แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในภาพใหญ่ประกอบด้วย กรอบแนวคิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย (advocacy coalition framework), การสนทนาเรื่องนโยบาย (policy dialogue), ห้องปฏิบัติการนโยบาย (policy lab), และนโยบายสังคม (social policy)

ขอบเขตด้านพื้นที่และเวลา

- **พื้นที่เป้าหมาย:** เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง)
- **ระยะเวลาดำเนินการวิจัย:** 8 เดือน (พฤษภาคม - ธันวาคม 2566)

แผนดำเนินการวิจัยตามกรอบเวลา: ผู้วิจัยวางแผนดำเนินการวิจัยตามกรอบเวลา ดังต่อไปนี้

เดือน พ.ศ. 2566	กิจกรรม
พฤษภาคม	<ul style="list-style-type: none"> ▪ เริ่มดำเนินการวิจัย ▪ จัดประชุมทีมงานวิจัยเพื่อวางแผนดำเนินการวิจัย
มิถุนายน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ พัฒนาโครงสร้างการวิจัย/การทบทวนวรรณกรรม/การออกแบบการวิจัย ▪ วางแผนเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
กรกฎาคม	<ul style="list-style-type: none"> ▪ การเสนอพิจารณาขอรับรองจริยธรรมการวิจัย ▪ วางแผนการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ▪ คั่นคว้าและสังเคราะห์ข้อค้นพบจากงานวิจัยในปีที่ 1 และ 2 ▪ เตรียมประสานงานเพื่อนัดหมายเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
สิงหาคม-ตุลาคม	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ลงพื้นที่เพื่อลงมือเก็บรวบรวมข้อมูล ▪ จัดประชุมเพื่อระดมสมองผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
พฤศจิกายน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล ▪ ลงมือเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์
ธันวาคม	ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในเบื้องต้น ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มเป้าหมาย/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

1) หน่วยงานหรือตัวแสดงที่เกี่ยวกับประเด็นเชิงองค์ความรู้ นโยบาย และการบริหารจัดการน้ำในภาพรวมของประเทศและพื้นที่ EEC ซึ่งประกอบด้วย

- 1.1) ผู้แทนคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.)
- 1.2) ผู้แทนสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) กองนโยบายและแผนแม่บท
- 1.3) ผู้แทนสถาบันน้ำและสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืน สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

- 1.4) ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (สกพอ.)
  - 2) หน่วยงานหรือตัวแสดงที่มีอำนาจเกี่ยวกับการกำหนด การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการจัดการน้ำในภาคตะวันออกและพื้นที่ EEC ซึ่งประกอบด้วย
    - 2.1) ผู้แทนคณะกรรมการลุ่มน้ำบางปะกง
    - 2.2) ผู้แทนคณะกรรมการลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก
    - 2.3) ผู้แทนคณะกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรายภาค ในพื้นที่ภาคตะวันออก
    - 2.4) ผู้แทนคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก
    - 2.5) ผู้แทนสำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 6
    - 2.6) การประปาส่วนภูมิภาคเขต 1
    - 2.7) สำนักงานชลประทานที่ 9 กรมชลประทาน
    - 2.8) สำนักทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 9
    - 2.9) ผู้แทนอีสท์ วอเตอร์ หรือบริษัทจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก จำกัด (มหาชน)
  - 3) หน่วยงานภาครัฐเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติหรือการจัดการน้ำระดับจังหวัด ซึ่งประกอบด้วย
    - 3.1) ประธานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำจังหวัด (ผู้ว่าฯ หรือรองฯ ที่ได้รับมอบหมาย)
    - 3.2) ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด
    - 3.3) ผู้อำนวยการโครงการชลประทานจังหวัด
    - 3.4) องค์การจัดการน้ำเสียระดับจังหวัด
    - 3.5) นักการเมืองท้องถิ่น (นายกเทศมนตรีที่อยู่ในอนุฯ จังหวัด และนายกเมืองพัทยา)
  - 4) องค์กรและประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่ EEC ซึ่งประกอบด้วย
    - 4.1) โรงงานที่เข้าร่วมมาตรการประหยัดการใช้น้ำโดยระบบการจัดการน้ำอัจฉริยะ
    - 4.2) ผู้แทนภาคประชาชน/ชาวบ้านที่ไม่มีตำแหน่งทางการเมือง
    - 4.3) ผู้แทนภาคเกษตรกรรม
    - 4.4) ผู้แทนภาคเอกชน/ผู้ประกอบการ
    - 4.5) ผู้แทนภาคอุตสาหกรรม (เฉพาะโรงงานอุตสาหกรรมที่ไม่ได้เข้าร่วมมาตรการประหยัดการใช้น้ำโดยระบบการจัดการน้ำอัจฉริยะ)
- ทั้งนี้ รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการแบ่งประเภทผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละประเภท จะได้รับการกล่าวถึงต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ได้ข้อสรุปที่เป็นแก่นสารเกี่ยวกับข้อค้นพบและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เกิดจากงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการน้ำและการใช้น้ำในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมาย (spearhead) ด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำปีที่ 1 และ 2
- 2) ได้รับทราบความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนานโยบายสังคมว่าด้วยการประหยัดน้ำและการใช้น้ำอย่างคุ้มค่าในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก
- 3) ได้ผลการสังเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการสร้างการรับรู้และความตระหนักถึงการประหยัดน้ำและการใช้น้ำอย่างคุ้มค่าในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก บนพื้นฐานวิชาการจากผลงานวิจัยเชิงประจักษ์
- 4) เกิดการสร้างเครือข่ายพันธมิตรนโยบายด้านน้ำและการบริหารจัดการน้ำในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (และอาจรวมถึงพื้นที่ใกล้เคียง) ต่อไป

ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

- 1) นายนิธิเดช มากเกต
ตำแหน่ง วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.)
- 2) นางสาวเมตตา ราศีจันทร์
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางสังคม สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

การทบทวนวรรณกรรม

เนื่องจากจุดหมายปลายทางของการวิจัยครั้งนี้ คือ การเสนอแนะแนวทางการพัฒนานโยบายสังคมว่าด้วยการประหยัดน้ำและการใช้น้ำอย่างคุ้มค่าในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยใช้เทคนิคการสนทนาเรื่องนโยบาย (policy dialogue) ตลอดจนการเสนอแนะและสังเคราะห์กระบวนการทางนโยบายว่าด้วยการสร้างการรับรู้และความตระหนักถึงการประหยัดน้ำและการใช้น้ำอย่างคุ้มค่าในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก บนพื้นฐานวิชาการจากผลงานวิจัยเชิงประจักษ์เพราะฉะนั้นแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องโดยส่วนใหญ่ที่นำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ครั้งนี้ จึงเป็นแนวคิด-ทฤษฎีเกี่ยวกับกับนโยบายและการบริหารสังคม ซึ่งประกอบด้วย

- (1) นโยบายสังคม (social policy) และกระบวนการนโยบาย (policy process)
- (2) กรอบแนวคิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย (advocacy coalition framework)
- (3) ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบาย (policy) นวัตกรรม (innovation) และการยอมรับทางสังคม (social acceptance)
- (4) การสนทนานโยบาย (policy dialogue)
- (5) ห้องปฏิบัติการนโยบาย (policy lab)

นโยบายสังคมและกระบวนการนโยบาย

นโยบายสังคม (social policy) มีความเกี่ยวข้องกับการวางแผนและการดำเนินการทางการเมืองโดยมุ่งเน้นเรื่องสังคมและชีวิตความเป็นอยู่เพื่อมุ่งหวังที่จะสร้างสังคมที่ยุติธรรมและยั่งยืน และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในสังคมอย่างไรก็ตามในบริบทของการพัฒนา ถึงแม้ว่านโยบายเป็นสิ่งที่ค่อนข้างผูกโยงอยู่กับเรื่องการเมืองหรือการตัดสินใจเพียงคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีอำนาจในสังคม เช่นเดียวกับการที่นโยบายเองมีลักษณะเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ แต่มุมมองและการปฏิบัติการต่างๆ ที่มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายมีลักษณะที่ก้าวล้ำและรวดเร็วไปอย่างมาก กล่าวคือการแทรกแซงเชิงนโยบาย (interventions) ซึ่งเป็นการออกนโยบายมาเพื่อเปลี่ยนแปลงปรากฏการณ์ทางสังคมที่กำลังดำเนินอยู่ ได้ถูกนำมาปรับใช้อย่างเจาะจงมากขึ้นและมีความเหมาะสมต่อการตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลายของกลุ่มต่างๆ ในเวลาเดียวกัน (เพราะถ้าไม่มีกิจกรรมดังกล่าว ปรากฏการณ์บางอย่างที่กำลังเกิดขึ้น/ดำเนินอยู่ อาจสร้างความเสียหายให้แก่สังคมในมิติต่างๆ มากกว่าที่เป็นอยู่) ในขณะเดียวกันผู้วางแผนการพัฒนาได้ตระหนักเพิ่มมากขึ้นเกี่ยวกับความจำเป็นของการบูรณาการทั้งการวิเคราะห์สังคมและนโยบายสังคมให้เข้าสู่กระแสหลักของการออกแบบและดำเนินการนโยบายพัฒนา ตลอดจนการเปิดใจยอมรับและเห็นพ้องว่าควรนำเอามิติทางสังคมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการนโยบาย(ถึงแม้ว่าไม่ใช่วิธีการที่แก้ปัญหาทั้งหมด แต่ก็เป็นหนึ่งในเงื่อนไขสำคัญสำหรับการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จมากขึ้น)ซึ่งวิธีคิดและกระบวนการดังกล่าวลักษณะเช่นนี้ได้ถูกนำไปใช้ในองค์กรด้านการพัฒนาและการออกแบบนโยบายต่างๆ อย่างแพร่หลายมากขึ้น (Hall & Midgley, 2004)

จากการกล่าวถึงลักษณะของนโยบายสังคมในข้างต้น เราจึงเห็นได้ว่านโยบายสังคมจึงเป็นเรื่องของประชาชนหรือสมาชิกในสังคม ซึ่งการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนโยบายอาจมีความแตกต่างกันในแต่ละสังคมหรือแต่ละบริบทองค์กร/หน่วยงานที่เป็นผู้กำหนดหรือดำเนินการเรื่องนโยบาย ดังนั้นการพิจารณาถึงแนวคิด “กระบวนการนโยบาย” ควบคู่ไปด้วยจึงเป็นสิ่งสำคัญเมื่อต้องการเชื่อมโยงให้เห็นว่าประชาชนมีส่วนเกี่ยวข้องหรือเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายสังคมได้อย่างไร/อย่างน้อยเพียงใด ในการนี้ “กระบวนการนโยบาย” (policy process) แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของนโยบายตั้งแต่จุดเริ่มต้นกล่าวคือตั้งแต่การก่อรูปนโยบาย (policy formation) การนำนโยบายไปปฏิบัติ (policy implementation) การประเมินนโยบาย (policy evaluation) ตลอดจนการยุตินโยบาย (policy termination) ซึ่งนโยบายหนึ่งๆ อาจมีอยู่หรือได้รับการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง หรือเกิดการทดแทนนโยบายใหม่เมื่อนโยบายเดิมสิ้นสุดลง (maintenance or succession policy) (Dunn, 2011) ทั้งนี้กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ (ภายในกระบวนการนโยบาย) ต่างเกิดขึ้นและมีความเชื่อมโยงต่อกัน ในขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาถึงกระบวนการนโยบาย เราก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่านโยบายมีความเชื่อมโยงกับภาคส่วนอื่นๆ ด้วยเช่นกัน เช่นเครือข่ายนโยบาย (policy network) ภาครัฐ (state) ภาคประชาสังคม (society) รวมถึงมุมมองและการตอบสนองของคนในชุมชน (discourse community) ตลอดจนระบบเกี่ยวกับนานาชาติ (international system) (Howlett, Ramesh, & Perl 2009) เพราะฉะนั้นกระบวนการนโยบายจึงไม่ใช่เพียงเรื่องของผู้มีอำนาจที่จะต้องดำเนินการกำหนดประเด็นนโยบายอย่างไร ก่อรูปอย่างไร นำไปปฏิบัติอย่างไร ประเมินอย่างไร และจะตัดสินใจดำเนินหรือยุตินโยบายหรือไม่/อย่างไร เพียงฝ่ายเดียว แต่ยังจำเป็นต้องคำนึงถึงการมีส่วนเกี่ยวข้องของภาคส่วน

หรือตัวแสดงอื่นๆ ในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นเหตุผลที่ทำให้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องกำหนดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลากหลายฝ่ายตามที่ได้ระบุไว้ในขอบเขตด้านประชากรของบทก่อนหน้า

กรอบแนวคิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้กรอบแนวคิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย (advocacy coalition framework) เป็นจุดยืนและกระบวนทัศน์ในการศึกษาวิเคราะห์ เนื่องจากกรอบแนวคิดดังกล่าวได้รับการพิจารณาว่าเป็นทฤษฎีอย่างหนึ่งเกี่ยวกับกระบวนการนโยบาย (Schlager & Blomquist, 1996) และถือว่าเป็นกระบวนการนโยบายแบบเจรจาต่อรองรูปแบบหนึ่ง (negotiation model of policy process) ซึ่งมุ่งให้ความสำคัญกับ “ระบบย่อยของนโยบาย” (policy subsystem) เป็นหลักมากกว่าที่จะมุ่งเน้นไปที่ประเด็น/ปัญหาหรือสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ ทั้งนี้ระบบย่อยของนโยบายประกอบด้วยตัวแสดงจากทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับปัญหานโยบายอย่างจริงจัง และอาจรวมถึงตัวแสดงอื่นๆ ที่เป็นแนวร่วมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งมาร่วมกันเป็นพันธมิตรเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย ดังนั้นข้อคำนึงของกรอบแนวคิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบายจึงประกอบด้วย 3 สิ่งดังต่อไปนี้

(1) การมีปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มผู้สนับสนุนที่มีส่วนได้ส่วนเสียภายในระบบย่อยของนโยบาย

(2) การเปลี่ยนแปลงภายนอกระบบย่อย (เช่น สภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม)

(3) ผลกระทบจากปัจจัยคงที่ (เช่น กฎเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญ โครงสร้างพื้นฐานทางสังคม)

ดังนั้นภายใต้กรอบแนวคิดดังกล่าว แนวร่วมหรือพันธมิตรเหล่านี้จึงมีการแบ่งปันระบบความเชื่อ (belief system) เพื่อมุ่งบรรลุเป้าหมายบางอย่างร่วมกัน ซึ่งมีวิธีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

(1) การพัฒนาและใช้ข้อมูลในรูปแบบการสนับสนุนเพื่อโน้มน้าวให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจยอมรับทางเลือกนโยบายที่สนับสนุนโดยกลุ่มแนวร่วม

(2) มีพื้นที่สำหรับการนำเสนอทางเลือกของการตัดสินใจ

(3) ให้การสนับสนุนพันธมิตรจากฝ่ายภาครัฐที่มีความคิดเห็นร่วมกันหรืออาจเป็นสมาชิกของแนวร่วมเข้าสู่การตำแหน่งที่มีอำนาจด้านการเปลี่ยนแปลงนโยบาย (Sabatier, 1988)

เพราะฉะนั้นกรอบแนวคิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย (advocacy coalition framework) จึงเป็นกรอบอย่างหนึ่งที่ถูกนำมาใช้วิเคราะห์นโยบายสาธารณะในบริบททางการเมืองอย่างเป็นระบบผ่านผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ (stakeholder) โดยตรงซึ่งมีลักษณะเป็นการเชื่อมโยงบริบททางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในระดับมหภาค (macro-level) เข้ากับการวิเคราะห์รูปแบบของปัจเจกบุคคลในระดับจุลภาค (micro-level) และผสมผสานวิธีที่ดีที่สุดในการจัดการกับความหลากหลายของตัวแสดงในระบบย่อย จนนำไปสู่การเกิดเครือข่ายพันธมิตร หรือที่เรียกว่า “advocacy coalitions” (ศรีบุญญา ปานเจริญ, 2564)

ในการนี้เมื่อนำสาระสำคัญและจุดมุ่งหมายของกรอบแนวคิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบายมาปรับใช้ในการออกแบบการวิจัยครั้งนี้ จึงเป็นเหตุผลว่าทำไมความหลากหลายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกจึงเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งตัวแสดงหรือผู้มีส่วนได้

ส่วนเสียในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยทั้งผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน/ผู้ประกอบการ และภาคประชาชน ทั้งนี้รายละเอียดเกี่ยวกับแนวทางการแบ่งประเภทและกำหนดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะได้รับการกล่าวถึงต่อไป

ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบาย นวัตกรรม และการยอมรับทางสังคม

ดังที่กล่าวไปแล้วว่าภายใต้ข้อสมมติของการทำให้กระบวนการนโยบายตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของกลุ่มคนหลายฝ่ายในลักษณะที่เป็นเครือข่ายพันธมิตร มีส่วนเหนี่ยวนำให้ประชาชนได้รับนโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการได้อย่างแพร่หลายมากขึ้น เพราะฉะนั้นประเด็นอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นว่านโยบายดังกล่าวตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนหรือไม่ ก็คือการนำเรื่องนโยบายมาพิจารณาร่วมกับแนวคิด “การยอมรับทางสังคม” ภายใต้ข้อสมมติว่านโยบายเปรียบเสมือนนวัตกรรมอย่างหนึ่งในสังคม ถึงแม้ว่านโยบายดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับการนำนวัตกรรมอะไรบางอย่างมาใช้หรือไม่ก็ตาม แต่สำหรับการศึกษารุ่นนี้นโยบายเกี่ยวกับการประหยัดน้ำและการใช้น้ำอย่างคุ้มค่าก็มีเรื่องของนวัตกรรมที่เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้น้ำเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นเหตุว่าทำไมผู้วิจัยต้องกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างนโยบาย นวัตกรรม และการยอมรับทางสังคมในที่นี่ด้วยเช่นกัน

Wüstenhagen, Wolsink, & Bürer (2007) พิจารณาถึงการยอมรับทางสังคม (social acceptance) ว่าจำเป็นต้องใช้มุมมองและมิติต่างๆ มาร่วมพิจารณาในลักษณะสหสาขาวิชา (interdisciplinary) ซึ่งงานศึกษาของเขาแบ่งการยอมรับทางสังคมออกเป็น 3 ด้าน/มิติ ได้แก่

1) ประการแรก การยอมรับทางสังคมและการเมือง (socio-political acceptance) ซึ่งถือว่าเป็นระดับทั่วไปและกว้างที่สุด กล่าวคือเป็นการแสวงหาวิธีที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการเมืองและประชาชนทั่วไปมองเห็นนโยบาย

2) ประการที่สอง การยอมรับของชุมชน (community acceptance) ซึ่งเป็นการพิจารณามุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่นและผู้อยู่อาศัย

3) ประการสุดท้าย การยอมรับของตลาด (market acceptance) ซึ่งเป็นมุมมองที่คำนึงถึงระบบและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจเป็นหลัก กล่าวคือนโยบายหรือนวัตกรรมที่จะนำมาใช้จำเป็นต้องพิจารณาถึงมุมมองและคำแนะนำของผู้เล่นในตลาดทั้งด้านอุปสงค์และอุปทาน

เพราะฉะนั้นเมื่อผู้วิจัยแบ่งหรือจัดประเภทผู้ให้ข้อมูลสำคัญในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยแบ่งออกเป็นอย่างน้อย 3 กลุ่มได้แก่ ตัวแสดงด้านสังคมการเมือง, ตัวแสดงระดับชุมชน, และตัวแสดงในระบบตลาด (ซึ่งในที่นี้ก็คือผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน/ผู้ประกอบการ และภาคประชาชน เหมือนกับที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในหัวข้อก่อนหน้า) การจัดแบ่งความหลากหลายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเช่นนี้จึงเป็นเงื่อนไขหนึ่งซึ่งแสดงถึงการยอมรับทางสังคมที่มีต่อโยบายนั้น ๆ

ภาพที่ 6.3-1 สามเหลี่ยมการยอมรับทางสังคม

ที่มา:Wüstenhagen, Wolsink, &Bürer(2007)

การสนทนนานโยบาย

การสนทนาเรื่องนโยบาย (policy dialogue) เป็นกระบวนการการพิจารณาไตร่ตรองผ่านการปรึกษาหารือกันอย่างเป็นระบบระหว่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายอย่างน้อยสองคนหรือมากกว่านั้น ซึ่งเป็นการปรึกษาหารือเกี่ยวกับการจัดสรรคุณค่าสาธารณะ (public values) เพื่อที่จะหาข้อสรุปที่นำไปสู่หรือส่งผลต่อการสร้างนโยบายใหม่หรือปรับเปลี่ยนนโยบายบางอย่างที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้สิ่งจำเป็นที่แฝงอยู่ในกระบวนการดังกล่าวคือการชี้แจงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น และการทำความเข้าใจความสนใจและความกังวลของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นนโยบายนั้น ๆ นอกจากนี้การสนทนาเรื่องนโยบายยังมีข้อสมมติว่าตัวแสดงต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งจะยอมรับระดับข้อตกลงและการปรองดองเป็นอย่างน้อย รวมถึงระดับความเป็นอิสระที่สัมพันธ์กันของตัวแสดงทั้งหมด อย่างไรก็ตามเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่เกิดจากการไม่ลงรอยกัน และการหลีกเลี่ยงผลลัพธ์ที่อาจถูกกำหนดโดยตัวแสดงใดตัวแสดงหนึ่งเพียงฝ่ายเดียวเป็นหลัก ดังนั้นการสนทนาเรื่องนโยบายจึงอาจใช้ระยะเวลาค่อนข้างนานในการดำเนินการ และในบางครั้งอาจได้ผลลัพธ์ที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้าร่วมสนทนาทั้งหมด (Bangura, 1997) ในการนี้การสนทนาเรื่องนโยบายจึงมุ่งให้เกิดกรอบการปรับปรุงการเข้าใจร่วมกัน การระบุลำดับความสำคัญ การเสริมความเป็นเจ้าของและการมีส่วนร่วม การค้นหาพื้นที่ที่สามารถเห็นพ้องกัน การสร้างกลุ่มผู้สนับสนุนและความมั่นใจในการเปลี่ยนแปลง และการส่งผลต่อนโยบาย (USAID, 2014) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงจุดประสงค์ของการใช้เทคนิค “การสนทนา” ในระหว่างกระบวนการนโยบาย กิจกรรม

ดังกล่าวมีลักษณะเป็นการอนุญาตให้คนซึ่งโดยปกติเป็นกลุ่มเล็กๆ ได้แบ่งปันมุมมองและประสบการณ์ที่หลากหลายเกี่ยวกับประเด็นปัญหา ซึ่งไม่ได้มีการตัดสิน (judgment) ให้น้ำหนัก (weighting) หรือการตัดสินใจ (making decisions) แต่เป็นการทำให้เกิดความเข้าใจและการเรียนรู้ (understanding and learning) ทั้งนี้การสนทนามีส่วนช่วยทำให้ผู้ร่วมวงสนทนาจัดอคติแบบเหมารวม (stereotype) เกิดความเชื่อมั่น และเปิดรับมุมมองที่แตกต่างไปจากที่ตนเองคุ้นเคยซึ่งกิจกรรมหรือเทคนิคดังกล่าวในบางครั้งอาจมีการปรึกษาหารือ (deliberation) เกิดขึ้น ซึ่งเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับความแตกต่างบนพื้นฐานของการให้เหตุผลเชิงวิพากษ์ (critical reasoning) และข้อโต้แย้งเชิงตรรกะ (logical argument) ท่ามกลางการตัดสินใจของสมาชิกภายในกลุ่ม (แทนที่การใช้อำนาจ หรือสายบังคับบัญชา) ทั้งนี้การตัดสินใจทางออกโดยวิธีนี้มุ่งเน้นการตรวจสอบอย่างรอบด้านของแต่ละประเด็นอย่างเท่าเทียม รวมถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลและการพิจารณาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการให้น้ำหนักทั้งข้อดีและข้อเสียของทางเลือกอย่างหลากหลาย

เมื่อพิจารณาถึงการนำเทคนิคการสนทนานโยบายมาประยุกต์ใช้ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับประเด็นนโยบายหนึ่งๆ การสนทนานโยบายจึงเป็นกระบวนการเชิงโต้ตอบและการทำงานร่วมกันที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดการกับความท้าทายด้านนโยบายโดยการนำผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและนักวิจัยด้านนโยบายมาปฏิบัติสัมพันธ์กันและนำไปสู่การกำหนดนโยบาย (Yankelovich, 1999; Bazeley, Brown, & Rudland, 2013) กล่าวคือกระบวนการนี้เกี่ยวข้องกับการรวมตัวของบุคคลหรือกลุ่มที่มีมุมมองที่หลากหลาย ซึ่งสิ่งที่สำคัญก็คือการสร้างการสนทนาที่สร้างสรรค์และมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง (Connick & Innes, 2003) ในขณะเดียวกันกระบวนการดังกล่าวเปรียบเสมือนแพลตฟอร์มสำหรับผู้เกี่ยวข้องในการปฏิบัติสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทำงานเพื่อหาทางออกที่จะแก้ไขความแตกต่างระหว่างข้อมูลและการปฏิบัติ (Lavis, Permanand, & Team, 2013) ซึ่งสามารถนำไปสู่การกำหนดลำดับความสำคัญที่ร่วมกัน โดยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การแบ่งปันความรู้ และการรวมข้อมูลจากงานวิจัยและข้อมูลบริบทต่าง ๆ (Bruen & Brugha, 2020) ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลวิจัยและการนำไปปฏิบัติ (Yehia & El, 2015) ทั้งนี้โครงสร้างที่เหมาะสมของการสนทนานโยบายมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งเริ่มต้นจากการระบุเฉพาะปัญหาที่สำคัญในจำนวนไม่มาก จะสามารถสร้างแนวทางแก้ไขที่มีความเป็นไปได้และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง (WIEGO, 2013)

เป้าหมายหลักของการสนทนานโยบาย คือ การสร้างความเข้าใจร่วมกัน สสำรวจมุมมองที่แตกต่าง และค้นหาแนวทางร่วมกันในการแก้ไขปัญหาเชิงนโยบายที่มีความซับซ้อนและเต็มไปด้วยความขัดแย้ง (Innes & Booher, 2003) ทั้งนี้ Connick & Innes (2003) เสนอว่ากระบวนการนี้สามารถทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีโอกาสในการพัฒนาความคิดใหม่ กลยุทธ์ และแนวทางการแก้ไขอาจมีการพัฒนาไปมากกว่าที่ได้ตกลงไว้ในตอนเริ่มต้นกระบวนการ ซึ่งอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบเดิมได้

อย่างไรก็ตามแนวคิดหรือเทคนิคดังกล่าวได้รับการนำเสนอครั้งแรกในช่วงทศวรรษ 1980 ภายใต้กรอบของโปรแกรมการปรับโครงสร้าง (Structural Adjustment Programs: SAPs) ที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมนโยบายทางเศรษฐกิจในประเทศกำลังพัฒนา โดยได้รับการสนับสนุนจากธนาคารโลก (World Bank) กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) และหน่วยงานเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศสหรัฐ

(United States Agency for International Development: USAID) (European Partnership for Democracy, 2021; United Nations, 2023) ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา กระบวนการดังกล่าวได้มีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในทวีปยุโรป ในปี 2015 สหประชาชาติทั้งหมดได้รับการอนุมัติแบบเห็นชอบอย่างเป็นทางการเป็นเอกภาพ ในแผนปี 2030 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (the 2030 Agenda for Sustainable Development) ซึ่งเน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมโดยกระบวนการพัฒนาและออกแบบนโยบายจะเป็นเครื่องมือในการการพัฒนาที่ก้าวหน้าอย่างยั่งยืนและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ (European Partnership for Democracy, 2021)

เมื่อพิจารณาในเชิงวิชาการโดยเฉพาะ จากงานศึกษาของ Bruen & Brugh (2020) ซึ่งเกี่ยวกับการศึกษาบทบาทและประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับนโยบายเป็นกลยุทธ์ในการส่งข้อมูลความรู้ในบริบทของการวางแผนกำลังคนทางการแพทย์ งานวิจัยดังกล่าวได้ประยุกต์ใช้เทคนิคการสนทนานโยบาย ซึ่งออกแบบการวิจัยโดยกำหนดให้นักวิจัยเป็นผู้นำ (researcher-led approach) และเป็นที่ยอมรับจากองค์กรที่ไม่ใช่องค์กรเชิงวิชาการ (non-academic organization) ตลอดจนมีส่วนร่วมและอภิปรายเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ โดยไม่แสดงถึงแนวคิดหรือตามนโยบายขององค์กรใดเป็นพิเศษ ทั้งนี้ผลการศึกษาพบว่าการสนทนาเกี่ยวกับนโยบายสร้างแรงกระตุ้นที่แตกต่างจากสถานการณ์อื่นๆ โดยการสร้างพื้นที่ที่ปลอดภัยให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการสนทนาและมีการโต้ตอบนอกเหนือจากกระบวนการต่อรองและปัจจัยอื่นๆ ที่มีอิทธิพลในชีวิตประจำวัน

ดังนั้นเทคนิคการสนทนานโยบายจึงสอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาและออกแบบนโยบายที่มุ่งสร้างการมีส่วนร่วมกับผู้คนที่เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับนโยบายนั้นๆ ในหลากหลายระดับ ไม่ว่าจะเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดใช้นโยบาย ผู้ปฏิบัติงาน ภาคเอกชน สื่อ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน เป็นต้น ผ่านการจัดวงหารือ พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น หากจุดร่วม-จุดต่าง นำไปสู่การส่งเสียงและผลักดันนโยบายต่อ ทั้งนี้สิ่งสำคัญของกระบวนการนี้ คือการสร้างบรรยากาศการพูดคุย-แลกเปลี่ยนให้เป็นพื้นที่ปลอดภัย เป็นมิตรกับความความคิดและมุมมองอันหลากหลาย สามารถถกเถียงกันเพื่อหาจุดร่วมกันได้ ให้ผู้คนที่แตกต่าง ทำงานคนละบทบาทหน้าที่หรือต่างพื้นที่ได้รับฟังกันและกัน ได้แบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ รวมถึงทรัพยากรต่างๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการทำงานหรือทางออกใหม่ให้ปัญหาที่มีอยู่

ห้องปฏิบัติการนโยบาย

หลักการโดยทั่วไป

ห้องปฏิบัติการ (policy lab) เป็นแนวคิด ใหม่ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางนโยบาย (policy innovation) อย่างมีส่วนร่วมโดยใช้หลักการมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (human centric approach) มาเป็นหัวใจในการออกแบบนโยบาย รวมทั้งสร้างความร่วมมือ (collaboration) กับทุกภาคส่วน เพื่อคิดค้นและสร้างนวัตกรรมร่วมกัน และนำไปทดสอบหรือทดลองในห้องปฏิบัติการออกแบบ (design lab) ก่อนที่จะกำหนดออกมาเป็นนโยบาย โดยมุ่งหวังว่า นโยบายจะมีคุณภาพและตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง (วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2563; สุรสีห์ บัวจันทร์, 2564) หลักการสำคัญของแนวคิดห้องปฏิบัติการ (policy lab) เป็นการ

ผสมผสานการทำงานรูปแบบใหม่ระหว่างพื้นฐานทางความคิด เครื่องมือที่ใช้ในการออกแบบ และกระบวนการทำงาน ซึ่งสามารถอธิบายหลักการสำคัญของแนวคิดได้เป็น 3 ประการ ดังนี้

1) การใช้มุมมองใหม่หรือการตั้งคำถามรูปแบบใหม่ เพื่อนำมาต่อยอดทางความคิด และสะท้อนปัญหาในมุมมองที่แตกต่าง ไปจากเดิม ยกตัวอย่างเช่น การตั้งคำถามว่าทำไมคนไทยทำงานหนักแต่ไม่คุ้มเหนื่อย เป็นต้น

2) การใช้เสียงใหม่เป็นการสร้างรูปแบบการทำงานใหม่ โดยใช้การทำงานร่วมกันกับเครือข่ายที่มีความสำคัญในด้านต่างๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เช่น การใช้ห้องปฏิบัติการ (policy lab) ในประเทศไทยมีการทำงานร่วมกับสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (Thai PBS) สำนักงานสถิติแห่งชาติ (สสช.) ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ธนาคารโลก โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ สถาบันเทคโนโลยีแมสซาชูเซตส์ Urban Metabolism Group และ Urban Risk Lab

3) การใช้เครื่องมือใหม่ (สุรสีห์ บัวจันทร์, 2564) ซึ่งประกอบด้วย 4 เครื่องมือหลัก ดังนี้ (1) Foresight & Futures Lab คือ การวิเคราะห์ภาพอนาคตและสำรวจประเมินสิ่งที่อาจคาดไม่ถึง แต่อาจก่อให้เกิดผลกระทบสูง เพื่อประกอบการออกแบบนโยบาย และส่งเสริมกระบวนการคิดวิเคราะห์ระยะยาว (2) Data & Intelligence Lab คือ การวิเคราะห์และแสดงผลข้อมูลหลักฐานข้อเท็จจริงในรูปแบบที่เข้าใจและเข้าถึงได้ เพื่อช่วยกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศและสร้างระบบเฝ้าระวังติดตามประเด็นที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ (3) Design & Testing Lab คือ การออกแบบทางเลือกของนโยบายและมาตรการต่างๆ รวมถึงการทดสอบและทดลองเพื่อนำไปพัฒนาและปรับปรุงข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ สูงขึ้นและ (4) Public Opinion & Dialogue Lab คือการเก็บรวบรวมความคิดเห็นสาธารณะและสร้างการมีส่วนร่วมทั้งจากผู้กำหนดนโยบายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและประชาชนเพื่อใช้ในการออกแบบนโยบายของประเทศ

การสร้างนวัตกรรมกับห้องปฏิบัติการนโยบาย

ห้องปฏิบัติการนโยบาย (policy lab) คือ พื้นที่หรือหน่วยงานสร้างสรรค์นวัตกรรมทางนโยบาย (policy innovation) อย่างมีส่วนร่วม โดยเน้นความต้องการของประชาชนเป็นศูนย์กลาง และเป็นหนึ่งในแนวความคิดที่กำลังได้รับความสนใจจากนานาชาติประเทศทั่วโลก (วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2563) อาทิ policy lab ในสหราชอาณาจักร, Public Sector Innovation Units ในออสเตรเลีย, The Policy Lab Digital Work & Society ในเยอรมนี, Design Policy Lab ในสหภาพยุโรป และ Innovation Lab ในสิงคโปร์ เป็นต้นอย่างไรก็ตามนิยามความหมายของห้องปฏิบัติการนโยบายอาจแตกต่างกันไปตามภารกิจสาธารณะ การกำกับดูแลของแต่ละรัฐบาล และบริบททางการเมืองของแต่ละประเทศ ซึ่งห้องปฏิบัติการนโยบายเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นพร้อมกับความต้องการการพัฒนาเครื่องมือและวิธีวางนโยบายแบบใหม่ เพื่อให้นโยบายสาธารณะสามารถตอบสนองได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อความซับซ้อนของประเด็นปัญหาทางเทคโนโลยีเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (WEF, 2018; Bailey & Lloyd, 2016; Bravo-Biosca, 2016; Dutz, Kunznetsov, Lasagabaster,

& Pilat, 2014)รวมทั้งการเป็นหน่วยงานที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางแนวความคิดและวัฒนธรรมการทำงานของภาครัฐให้ก้าวทันกับบริบทการเปลี่ยนแปลงภายนอกอีกด้วย (Kimbell, 2015)

ทั้งนี้ จุดร่วมของห้องปฏิบัติการนโยบายต่าง ๆ มีลักษณะและหลักการดำเนินงานที่สำคัญอยู่ 5 ด้าน คือ 1) ออกแบบร่วมกับประชาชน, 2) ทำงานแบบเครือข่าย, 3) คิดที่ขอบของความเป็นไปได้, 4) ใช้เครื่องมือดิจิทัลเพิ่มประสิทธิภาพ, และ 5) ทดลองและปรับปรุง โดยรายละเอียดของแต่ละหลักการมีดังนี้

1) ออกแบบร่วมกับประชาชน (Design with citizens) การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการออกแบบนโยบาย วางแผนการดำเนินงาน และการลงมือปฏิบัติมีอยู่หลายชั้น (Arnstein, 1969) ซึ่งหลายครั้งในกระบวนการวางแผนนโยบาย รัฐมักจะมองประชาชนเป็นเพียงผู้ได้รับประโยชน์ ผู้ได้รับผลกระทบ หรือเพียงผู้รับบริการเท่านั้น (Bailey & Lloyd, 2016) ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นเพียงช่วงท้ายของกระบวนการเพื่อยืนยันแนวความคิดของแผนนโยบาย ในทางกลับกัน ห้องปฏิบัติการนโยบายต่าง ๆ มักนำวิธีคิดเชิงออกแบบ (design thinking) มาใช้ควบคู่กับพื้นฐานการออกแบบที่ยึดให้คนหรือประชาชนเป็นศูนย์กลาง (human-centered design) แนวความคิดดังกล่าวเล็งเห็นถึงความสำคัญในองค์ความรู้ของประชาชนและคนในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการร่วมหาคำตอบไปด้วยกันกับหน่วยงานของรัฐ จึงอาจกล่าวได้ว่า ห้องปฏิบัติการนโยบายมีส่วนสำคัญในการเป็นสะพานเชื่อมระหว่างการทำงานของหน่วยงานรัฐกับประชาชนเพื่อหาทางออกร่วมกัน ซึ่งจะเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดนวัตกรรมเชิงนโยบายใหม่ ๆ ที่ตอบโจทย์ประชาชนได้มากขึ้น และยังเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนให้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย (Kimbell, 2015)

2) การทำงานแบบเครือข่าย (Work in networks) การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่สร้างความยุ่งเหยิงและความซับซ้อนต่อสังคมมีส่วนสำคัญทำให้ปัญหาในปัจจุบันและอนาคตมีลักษณะที่เกี่ยวข้องกันอย่างเป็นพลวัตและเป็นองค์รวมมากยิ่งขึ้น จนเป็นผลสืบเนื่องให้กระบวนการแก้ปัญหาต้องการการบูรณาการข้ามศาสตร์ ความเชี่ยวชาญ หน่วยงาน และภาคส่วนต่างๆ เป็นอย่างมาก ในทางกลับกันองค์กรภาครัฐขนาดใหญ่มักมีกฎระเบียบและข้อจำกัดที่ต้องการเสริมสร้างให้รัฐมีความรับผิดชอบต่อสังคม (accountability) มากยิ่งขึ้น แต่กลับนำมาซึ่งความยุ่งยากในการประสานงานและร่วมงานกันระหว่างหน่วยงานภายใน และระหว่างองค์กรในภาคส่วนต่างๆ ทำให้การทำงานอย่างเป็นองค์รวมผ่านการบูรณาการข้ามศาสตร์ยังไม่เกิดขึ้นมากนักในระดับของการวางแผนนโยบาย

ด้วยความท้าทายของปัญหาสังคมที่ซับซ้อนดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ห้องปฏิบัติการนโยบายมักเป็นหน่วยงานย่อยที่มีอิสระในการทำงานค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับองค์กรภาครัฐโดยรวม มีโครงสร้างองค์กรเป็นการทำงานแบบเครือข่ายระหว่างบทบาทต่างๆ ภายในห้องปฏิบัติการนโยบายด้วยตัวเอง และมีขนาดเล็กเพราะห้องปฏิบัติการนโยบายมีหน้าที่สำคัญในการสร้างและทำงานผ่านระบบนิเวศเพื่อการทำงาน (ecosystem) ที่เต็มไปด้วยผู้เกี่ยวข้องในสายงาน องค์กร และภาคส่วนที่หลากหลาย (วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2563)

3) การคิดที่ขอบของความเป็นไปได้ (Think at the periphery) ด้วยความสำคัญของนโยบายภาครัฐ ต่อแนวทางการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของประเทศ ผู้วางแผนนโยบายจึงมักใช้การให้เหตุผลเชิงอนุมาน (deductive reasoning) ว่าผลลัพธ์จะเกิดขึ้นตามทฤษฎี และการให้เหตุผลเชิงอุปนัย (inductive reasoning) ว่าผลลัพธ์น่าจะเป็นเหมือนในกรณีศึกษาเพื่อสร้างความมั่นใจว่าผลกระทบจะเกิดขึ้นตามที่คาดหวังไว้ ถึงแม้กรอบวิธีคิดและการให้เหตุผลดังกล่าวจะมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการวางแผนนโยบาย วิธีการดังกล่าวมีข้อจำกัดอยู่ 2 ด้าน คือ (1) การจำกัดทางออกในการแก้ปัญหาที่มีกวนอยู่กับวิธีหรือทฤษฎีเดิม และ (2) การจำกัดการมองภาพอนาคตที่หลากหลายโดยการมองเพียงอนาคตที่คาดว่าจะเกิดขึ้น (projected Future)

การสร้างสรรคและออกแบบนวัตกรรมเชิงนโยบายที่ต้องการหาทางออกใหม่ ๆ จึงต้องเริ่มคิดที่ขอบเขตของความเป็นไปได้ โดยการผนวกการให้เหตุผลในเชิงอธิบาย (abductive Reasoning) เข้ามาก่อนกระบวนการให้เหตุผลเชิงอนุมานหรืออุปนัย (Kimbell, 2015) เพื่อจุดประกายความคิดและแนวทางใหม่ ๆ ก่อนที่จะสร้างความมั่นใจด้วยการทดลองหรือศึกษาผลกระทบของทางออกนั้น ๆ ในขณะเดียวกันการมองภาพอนาคต (foresight) ที่หลากหลายจะช่วยให้การวางแผนยุทธศาสตร์และนโยบายมีความพร้อมในการรับมือ (Robust) กับปัจจัยต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและผันผวนมากยิ่งขึ้น (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2562) การคิดที่ขอบของความเป็นไปได้อาจเป็นพื้นฐานของการสร้างนวัตกรรมเชิงนโยบายและการมองอนาคตที่รอบคอบมากยิ่งขึ้น

4) การใช้เครื่องมือดิจิทัลเพิ่มประสิทธิภาพ (Utilize digital tools for efficiency) การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีไม่เพียงแต่จะสร้างความท้าทายให้กับสังคมและเศรษฐกิจโดยรวม แต่ยังสร้างโอกาสให้การทำงานของภาครัฐมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผ่านเครื่องมือใหม่ ๆ ที่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการวางแผนนโยบายได้ โดยมากแล้วเครื่องมือดิจิทัลสามารถถูกใช้ได้ตลอดกระบวนการวางแผนนโยบายทั้งในขั้นตอนการเข้าใจปัญหา ขั้นตอนการหาทางออก และขั้นตอนการทดสอบนโยบาย โดยกลุ่มเครื่องมือที่สำคัญมี 2 กลุ่มหลัก คือ 1) กลุ่มเครื่องมือการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนต่าง ๆ เช่น การสร้างช่องทางออนไลน์ในการติดต่อรัฐ การสำรวจข้อมูลหรือความเห็นของประชาชนผ่านระบบหุ่นยนต์โต้ตอบสนทนาอัตโนมัติ (Chatbot) หรือการจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประชุมอย่างมีส่วนร่วม และ 2) กลุ่มเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ข้อมูล (data science) (Esty & Rushing, 2007) เพื่อให้รัฐเห็นประเด็นในภาพกว้างและสร้างนโยบายที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล (Data-Driven Policy) (Esty & Rushing, 2007) โดยรัฐจำเป็นต้องเริ่มเก็บข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ นอกจากนี้ หน่วยงานรัฐยังสามารถต่อยอดไปใช้ศาสตร์การเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) หรือปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence, AI) เพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมของสังคมและนำไปสู่การแนะนำทางออกที่ตรงกับความต้องการส่วนบุคคลได้ การพัฒนาของเครื่องมือทางดิจิทัลทั้งหลายเหล่านี้จึงกลายเป็นโอกาสสำคัญที่ห้องปฏิบัติการนโยบายต่าง ๆ สามารถช่วยให้ภาครัฐวางแผนนโยบายทั้งเชิงลึกและเชิงกว้างได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2563)

5) การคอยทดลองและปรับปรุง (Continue to experiment and Iterate) การเป็นห้องปฏิบัติการทดลองมีนัยแฝงของการเป็นพื้นที่สำหรับการลองผิดลองถูกกับเครื่องมือ วิธีการ และนวัตกรรมใหม่ ๆ ซึ่งในที่นี้การเป็นห้องปฏิบัติการนโยบายจึงเป็นพื้นที่สำหรับการลองผิดลองถูก ทั้งกับวิธีการสร้างนโยบายและกับผลลัพธ์ของนวัตกรรมเชิงนโยบายด้วย ทั้งนี้ แม้การลองผิดลองถูกจะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสรรค์นโยบายใหม่ ๆ แล้ว สิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในการทดลองที่หลีกเลี่ยงไม่ได้คือความเสี่ยงต่อความล้มเหลวที่มีโอกาสเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ ซึ่งในบริบทของการทดลอง ความล้มเหลวเป็นเรื่องที่ดีเพราะมันเป็นบทเรียนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาต่อยอด

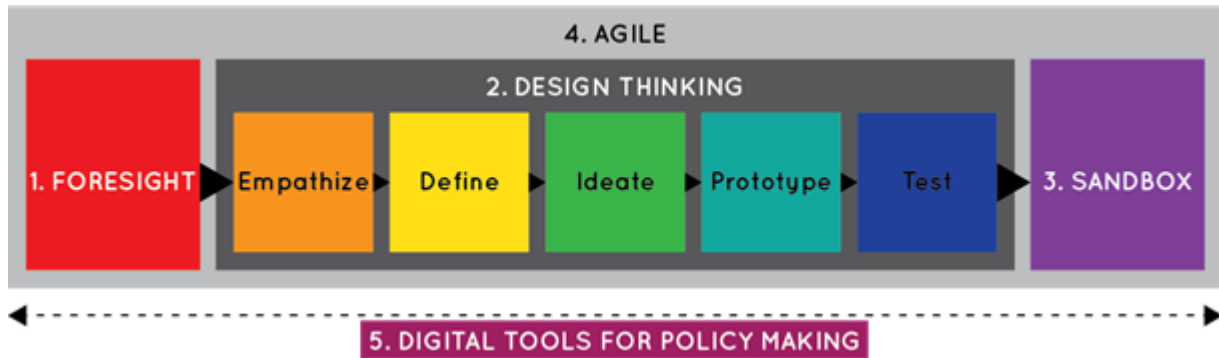
ในทางกลับกันเนื่องจากนโยบายรัฐสามารถสร้างผลกระทบอย่างรุนแรงต่อวิถีชีวิตและคุณภาพของประชาชนโดยตรง นโยบายของรัฐที่มีผลต่อประชาชนจึงเป็นเรื่องที่สามารถรับความเสี่ยงได้ต่ำและเป็นสิ่งที่ต้องมาพร้อมกับความรับผิดชอบ (accountability) ที่สูงมาก ในหลายประเทศทั่วโลก ภาครัฐจึงทดสอบนวัตกรรมเชิงนโยบายผ่านเครื่องมือ เช่น การทดลองแบบสุ่มโดยมีกลุ่มควบคุม (Randomized Controlled Trial หรือ RCT) (Banerjee & Duflo, 2011) โดยอาจกำหนดพื้นที่เฉพาะให้เป็นพื้นที่ทดลองนโยบาย (policy sandbox) ซึ่งได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่แล้ว พื้นที่ตัวอย่างหรือพื้นที่ศึกษาเหล่านี้จึงเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่จะยอมให้ห้องปฏิบัติการนโยบายสามารถทดลอง เรียนรู้ และปรับปรุงแผนนโยบายให้ดียิ่งขึ้นไป

จากแนวทางและหลักการทำงานดังที่ได้กล่าวมา แนวคิด กระบวนการ และเครื่องมือการทำงานของห้องปฏิบัติการนโยบายมักจะถูกระบุค้มาจากศาสตร์ที่หลากหลาย เพื่อใช้ในการทดลองหานโยบายใหม่ ๆ มาสนับสนุนให้ห้องปฏิบัติการนโยบายเป็นหน่วยงานหลักในการผลักดันให้รัฐสร้างนโยบายสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และมุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับผู้ใช้นโยบายขั้นสุดท้าย (end-user) องค์ความรู้หรือเครื่องมือที่มักจะถูกนำมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ การคิดเชิงออกแบบ (design thinking) การระดมพลังประชาคม (crowdsourcing) ไปจนถึงวิทยาศาสตร์ข้อมูล (data science) พฤติกรรมศาสตร์ (behavioral science) รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลผ่านเครื่องมือดิจิทัลใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนานโยบาย

อย่างไรก็ตามห้องปฏิบัติการนโยบายส่วนใหญ่ยังอยู่ในช่วงแรกเริ่ม และถูกมองว่าเป็นโครงสร้างที่ไม่มี ความแน่นอนจากบรรดาสถาบันของภาครัฐ เพราะบ่อยครั้งหน่วยงานภาครัฐมักลังเลที่จะมอบหมายประเด็นเร่งด่วนหรือนโยบายที่มีความสำคัญให้กับห้องปฏิบัติการนโยบาย จนกลายเป็นการลดทอนศักยภาพของห้องปฏิบัติการนโยบายไปในตัว หน้าที่ห้องปฏิบัติการนโยบายทั่วโลกมักเผชิญปัญหาาร่วมกันคือขาดการมอบอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจนในด้านการพัฒนานโยบายจากรัฐบาล จนทำให้ไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะผลักดันโครงการนำร่องให้สำเร็จได้ในทางปฏิบัติ

ทั้งนี้ การกำหนดเป้าหมายในระยะยาวของห้องปฏิบัติการนโยบาย ให้มีพันธกิจในการยกระดับสถาบันทางการเมืองและสถาบันรัฐรูปแบบใหม่ที่มุ่งการสร้างสรรค์ร่วมกัน (co-creation) ในทุกระดับของการพัฒนานโยบายจะเป็นประเด็นขับเคลื่อนที่สำคัญที่ทำให้ห้องปฏิบัติการนโยบายมีความสำคัญในภาครัฐมากยิ่งขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ห้องปฏิบัติการนโยบายเป็นพื้นที่ของการหลอมรวมทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชน ภาคประชา

สังคม ภาครัฐ ไปจนถึงนักนวัตกรรมหรือผู้เชี่ยวชาญจากหลากหลายภาคส่วนให้มาร่วมกันสร้างสรรค์นโยบายสาธารณะร่วมกัน

ภาพที่ 6.3-2 ความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องมือสำหรับห้องปฏิบัติการนโยบาย

การใช้ห้องปฏิบัติการ (policy lab) ในต่างประเทศและในไทย

ห้องปฏิบัติการ (policy lab) เป็นแนวคิดที่ประเทศต่างๆ ให้ความสนใจในการนำมาประยุกต์ใช้ กับการออกแบบนโยบายอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยมีตัวอย่างของประเทศที่มีการใช้ห้องปฏิบัติการ (policy lab) ดังนี้ ประเทศสหราชอาณาจักรได้ก่อตั้ง U.K. Policy Lab เมื่อปีพ.ศ.2557 โดยมีคณะทำงานเล็ก ๆ อยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารงานของ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (The UK Cabinet Office) ทั้งนี้ U.K. Policy Lab มีวัตถุประสงค์หลัก ในการนำนวัตกรรมมาใช้ในการวางนโยบายรวมทั้งมีหลักการสำคัญในการสร้างนโยบายแบบเปิด (open policy) กล่าวคือในการออกแบบนโยบาย ได้มีการทำงานร่วมกันระหว่างผู้กำหนดนโยบาย และผู้ใช้ นโยบายทั้งภาครัฐภาคเอกชนและภาคประชาชนผ่านการใช้เครื่องมือและเทคนิคใหม่ ๆ เช่นกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (design thinking) ฯลฯ ตัวอย่างโครงการที่สำคัญ อาทิโครงการ Speculating on the Future of Rail ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาบริการรถไฟโดยคำนึงถึงผู้โดยสาร เป็นหลักและโครงการป้องกันการไร้ที่อยู่ (homelessness prevention) ที่หาวิธีป้องกันการกลายเป็นผู้ไร้บ้านซึ่งโครงการดังกล่าวประสบผลสำเร็จเป็นอย่างมากและทำให้ U.K. Policy Lab เป็นองค์กรแม่แบบสำหรับประเทศอื่น ๆ เป็นต้น (สุรสิทธิ์ บัวจันทร์, 2564)

ประเทศสิงคโปร์ เป็นตัวอย่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ได้จัดตั้ง The Human Experience Lab (THE Lab) ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2555 ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้การกำกับของ สำนักนายกรัฐมนตรี และมีหน้าที่ออกแบบและปรับปรุงนโยบาย และบริการสาธารณะ ทั้งนี้ THE Lab มีผลงานที่สำคัญ เช่น โครงการ Pioneer Generation Package Lanyard ของกระทรวงสาธารณสุข และโครงการ The Service Workforce Instant Feedback Transformation System at Changi Airport ซึ่งเป็นโครงการที่ต้องการแก้ไขปัญหาการให้บริการในสนามบินชางงี โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากผู้ใช้บริการและเจ้าหน้าที่ของสนามบินในทุกส่วนงาน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและผู้ใช้บริการเกิดความพึงพอใจสูงสุด (สุรสิทธิ์ บัวจันทร์, 2564)

ประเทศไทย เริ่มมีการนำแนวคิดห้องปฏิบัติการ (policy lab) มาใช้ในการวางแผนในหลาย ๆ ระดับ โดยปัจจุบันมีการจัดตั้งสถาบันนโยบายสาธารณะและการพัฒนา (Institute of Public Policy and Development) เป็นหน่วยงานที่เสมือนเป็นห้องปฏิบัติการในการวิจัยพัฒนาและออกแบบนโยบาย เพื่อการพัฒนาระยะยาวที่ยั่งยืนของประเทศบนพื้นฐานของข้อมูลและหลักฐาน ซึ่งถือได้ว่าเป็นแนวคิดที่นำมาใช้พัฒนาการออกแบบนโยบายที่มุ่งหวังในการตอบสนองต่อทุกกลุ่มคนในสังคม (สุรสีห์ บัวจันทร์, 2564) ตัวอย่างโครงการที่ได้ดำเนินการโดยใช้การออกแบบนโยบายภายใต้แนวคิดห้องปฏิบัติการ (policy lab) คือ โครงการ Beyond Growth Reducing Risks, Enhancing Happiness เป็นโครงการที่ต้องการเปลี่ยนมุมมองการพัฒนานโยบายสาธารณะของอนาคต โดยมี “คน” เป็นศูนย์กลาง ผ่านการวิเคราะห์ด้วยข้อมูลหลักฐาน และการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคีเพื่อสร้างองค์ความรู้และออกแบบนโยบายที่สำคัญต่อการ “ลดความเสี่ยง เพิ่มความสุข” ของประชาชนไทย ซึ่งประเด็นการศึกษาหลักคือ การเพิ่มความสุข ทั้งเชิงโครงสร้าง และเชิงคุณค่า และการลดความเสี่ยง ทั้งจากภัยธรรมชาติและจากมนุษย์ (Institute of Public Policy and Development , 2023)

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้วัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้ไม่ได้มุ่งใช้เทคนิคห้องปฏิบัติการนโยบายโดยตรง แต่ผู้วิจัยก็นำหลักการบางอย่างของเทคนิคดังกล่าวมาเป็นส่วนหนึ่งของการสังเคราะห์กระบวนการนโยบายที่เหมาะสมต่อการพัฒนานโยบายสังคมว่าด้วยการใช้น้ำอย่างประหยัดและคุ้มค่า เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่พร้อมสำหรับการนำไปใช้งาน และอาจเป็นพื้นฐานสำหรับการต่อยอดการใช้เทคนิคห้องปฏิบัติการนโยบายเพื่อทดสอบประสิทธิภาพของการนำนโยบายสังคมด้านน้ำไปประยุกต์ใช้ต่อไปในอนาคต

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เนื่องจากวัตถุประสงค์หลักของการวิจัยครั้งนี้คือการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับผลประโยชน์ของการใช้น้ำและการบริหารจัดการน้ำภายในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ในลักษณะที่เป็นการวิจัยภาคสนาม (field research) หรือการลงพื้นที่เพื่อพบปะและเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นหลัก

แหล่งข้อมูล

เนื่องจากวัตถุประสงค์ประการแรกของการวิจัยครั้งนี้ คือ การสังเคราะห์แก่นสารเกี่ยวกับข้อค้นพบและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เกิดจากงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการน้ำและการใช้น้ำในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมาย (spearhead) ด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำปีที่ 1 และ 2 รวมถึงการศึกษาความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนานโยบายสังคมว่าด้วยการประหยัดน้ำและการใช้น้ำอย่างคุ้มค่าในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เพราะฉะนั้นแหล่งข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จึงแบ่งออกเป็น 2 แหล่งใหญ่ๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ คือ มุมมองและความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องน้ำ นโยบายและการบริหารจัดการน้ำ พฤติกรรมและแนวทางการประหยัดน้ำ/การใช้น้ำอย่างคุ้มค่าของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ คือ ข้อมูลเกี่ยวกับผลการวิจัยและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาเรื่องน้ำ/การใช้น้ำ รวมถึงการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ตามที่ปรากฏในรายงานผลการวิจัยของแผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมาย (spearhead) ด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำปี 1 และ 2 รวมถึงกฎหมาย/ประกาศของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องน้ำและการบริหารจัดการน้ำ ได้แก่ แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580), พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561, ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2561

กลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ในเบื้องต้น ผู้วิจัยได้กล่าวถึงขอบเขตกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไว้ในบทที่ 1 อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนมากขึ้นว่ากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเหล่านี้ได้รับการกำหนดหรือถูกจัดกลุ่มให้อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน/แตกต่างกันได้อย่างไร กล่าวคือเมื่อพิจารณาถึงขอบเขตเชิงพื้นที่รวมถึงแนวคิด-ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในบทก่อนหน้าแล้ว ดังนั้นกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่มจึงมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

กลุ่มที่ 1: หน่วยงานหรือตัวแสดงที่เกี่ยวกับประเด็นเชิงองค์ความรู้ นโยบาย และการบริหารจัดการน้ำ ในภาพรวมของประเทศและพื้นที่ EEC

- 1) ผู้แทนคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) จำนวน 2 คน
- 2) ผู้แทนสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) กองนโยบายและแผนแม่บทจำนวน 2 คน
- 3) ผู้แทนสถาบันน้ำและสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืน สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยจำนวน 2 คน
- 4) ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (สกพอ.) จำนวน 2 คน

เกณฑ์การคัดเลือก: พิจารณาจากอำนาจและบทบาทที่เกี่ยวข้องตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561, แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580), ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2561, พระราชบัญญัติ เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561, พันธกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายที่ 6 ของการพัฒนาอย่างยั่งยืนระดับสากล (SDG6), แผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติงานประจำปี 2566 ของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (สกพอ.)

กลุ่มที่ 2: หน่วยงานหรือตัวแสดงที่มีอำนาจเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการจัดการน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและพื้นที่ EEC

◆กลุ่มย่อยที่ 2.1 ตัวแสดงในคณะกรรมการด้านน้ำระดับภูมิภาค

- 1) ผู้แทนคณะกรรมการลุ่มน้ำบางปะกงจำนวน 2 คน
- 2) ผู้แทนคณะกรรมการลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกจำนวน 2 คน
- 3) ประธานหรือรองประธานคณะอนุกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรายภาค ในพื้นที่ภาคตะวันออก
- 4) ประธานหรือรองประธานคณะอนุกรรมการบริหารจัดการน้ำในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

เกณฑ์การคัดเลือก: พิจารณาจากอำนาจและบทบาทที่เกี่ยวข้องตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561, แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580), ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2561, คำสั่งคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติที่ 82/2563 เรื่องแต่งตั้งคณะอนุกรรมการบริหารจัดการน้ำในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, คำสั่งคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติที่ 8/2564 เรื่องแต่งตั้งคณะอนุกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรายภาค ในพื้นที่ภาคตะวันออก

หมายเหตุ: เนื่องจากผู้แทนคณะกรรมการลุ่มน้ำประกอบด้วยกลุ่มคนที่หลากหลายทั้งภาครัฐ ภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคพาณิชย์กรรมในหลายจังหวัดของภาคตะวันออก ดังนั้นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเลือกผู้เข้าร่วมให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ซ้ำหรือทับซ้อนกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของทุกภาคส่วนระดับจังหวัด และเพื่อมุ่งได้ความคิดเห็นหรือมุมมองระดับภูมิภาคหรือภาพรวมของพื้นที่ EEC ผู้วิจัยจึงขอความเห็นชอบ/ดุลพินิจของที่ปรึกษาของโครงการวิจัย จากสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) เกี่ยวกับการเลือกผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นของกลุ่มย่อยที่ 2.1 ทั้ง 6 คนข้างต้นภายใต้เงื่อนไขว่าไม่ใช่บุคคลที่ซ้ำกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใน 4 ภาคส่วนหลักดังกล่าวของจังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง แต่ควรเป็นจังหวัดอื่นในภูมิภาคเดียวกัน หรืออาจเป็นตัวแสดงอื่นๆ ใน 3 จังหวัดเหล่านี้ เพื่อให้ได้เห็นมุมมองและความคิดเห็นต่อประเด็นเรื่องน้ำมีความหลากหลายจากตัวแสดงต่างๆ มากขึ้น ในการนี้ข้อสรุปที่ได้คือ (1) เลือกกรรมการลุ่มน้ำผู้ทรงคุณวุฒิให้เป็นผู้แทนของคณะกรรมการลุ่มน้ำทั้ง 2 แห่ง และเลือกประธานหรือรองประธานของคณะอนุกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้ง 2 แห่ง เป็นผู้เข้าร่วมการให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นของกลุ่มย่อยที่ 2.1

◆กลุ่มย่อยที่ 2.2 ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับเรื่องแหล่งน้ำ การผลิตน้ำ และการจัดสรรน้ำในพื้นที่ EEC

- 1) ผู้อำนวยการหรือผู้แทนสำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 6
- 2) ผู้อำนวยการหรือผู้แทนการประปาส่วนภูมิภาคเขต 1
- 3) ผู้อำนวยการหรือผู้แทนสำนักงานชลประทานที่ 9 กรมชลประทาน
- 4) ผู้อำนวยการหรือผู้แทนสำนักทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 9
- 5) ผู้บริหารหรือผู้แทนอีสท์ วอเตอร์ หรือบริษัท จัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก จำกัด

(มหาชน)

เกณฑ์การคัดเลือก: พิจารณาจากผู้ที่มีอำนาจและบทบาทที่เกี่ยวข้องกับเรื่องแหล่งน้ำ การผลิตน้ำ และการจัดสรรน้ำในทั้งระดับภูมิภาคและ EEC ทั้งนี้การพิจารณาดังกล่าวอยู่ภายใต้ดุลพินิจของที่ปรึกษาของโครงการวิจัย จากสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.)

กลุ่มที่ 3: หน่วยงานภาครัฐเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติหรือการจัดการน้ำระดับจังหวัด

◆กลุ่มย่อยที่ 3.1 ฝ่ายภาครัฐจังหวัดฉะเชิงเทรา

- 1) ประธานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำจังหวัดฉะเชิงเทรา (ผู้ว่าฯ หรือรองฯ ที่ได้รับมอบหมาย)
- 2) ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดฉะเชิงเทรา
- 3) ผู้อำนวยการโครงการชลประทานจังหวัดฉะเชิงเทรา
- 4) องค์การจัดการน้ำเสียจังหวัดฉะเชิงเทรา
- 5) นักการเมืองท้องถิ่น (นายกเทศมนตรีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดเสนอ)

เกณฑ์การคัดเลือก: พิจารณาจากคำสั่งคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติที่ 26/2565 เรื่องแต่งตั้ง คณะอนุกรรมการทรัพยากรน้ำจังหวัดฉะเชิงเทราซึ่งเลือกเฉพาะฝ่ายภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับเรื่องน้ำในมิติต่างๆ ตั้งแต่ผู้บริหารสูงสุดของจังหวัด, แหล่งน้ำของจังหวัด, การผลิตและการจัดสรรน้ำในจังหวัด, การจัดการน้ำเสีย/น้ำทิ้งของจังหวัด, และผู้นำท้องถิ่นภายในจังหวัด

◆กลุ่มย่อยที่ 3.2 ฝ่ายภาครัฐจังหวัดชลบุรี

- 1) ประธานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำจังหวัดชลบุรี (ผู้ว่าฯ หรือรองฯ ที่ได้รับมอบหมาย)
- 2) ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดชลบุรี
- 3) ผู้อำนวยการโครงการชลประทานจังหวัดชลบุรี
- 4) องค์การจัดการน้ำเสียจังหวัดชลบุรี
- 5) นักการเมืองท้องถิ่น (นายกเทศมนตรีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดเสนอ)
- 6) นักการเมืองท้องถิ่น (นายกเมืองพัทยา)

เกณฑ์การคัดเลือก: พิจารณาจากคำสั่งคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติที่ 27/2565 เรื่องแต่งตั้ง คณะอนุกรรมการทรัพยากรน้ำจังหวัดชลบุรีซึ่งเลือกเฉพาะฝ่ายภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับเรื่องน้ำในมิติต่าง ๆ ตั้งแต่ผู้บริหารสูงสุดของจังหวัด, แหล่งน้ำของจังหวัด, การผลิตและการจัดสรรน้ำในจังหวัด, การจัดการน้ำเสีย/น้ำทิ้งของจังหวัด, และผู้นำท้องถิ่นภายในจังหวัดอย่างไรก็ตามเฉพาะนายกเมืองพัทยา ผู้วิจัยใช้ดุลพินิจเลือกเพิ่มเข้ามาอีก 1 ราย เพราะเล็งเห็นว่าชลบุรีเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่พัทยาเป็นเขตการปกครองพิเศษด้วย ประกอบกับเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นความต้องการการใช้น้ำของห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าวด้วยเช่นกัน

◆กลุ่มย่อยที่ 3.3 ฝ่ายภาครัฐจังหวัดระยอง

- 1) ประธานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำจังหวัดระยอง (ผู้ว่าฯ หรือรองฯ ที่ได้รับมอบหมาย)
- 2) ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดระยอง
- 3) ผู้อำนวยการโครงการชลประทาน จังหวัดระยอง
- 4) องค์การจัดการน้ำเสีย จังหวัดระยอง
- 5) นักการเมืองท้องถิ่น (นายกเทศมนตรีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดเสนอ)

เกณฑ์การคัดเลือก: พิจารณาจากคำสั่งคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติที่ 68/2565 เรื่องแต่งตั้ง คณะอนุกรรมการทรัพยากรน้ำจังหวัดระยองซึ่งเลือกเฉพาะฝ่ายภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับเรื่องน้ำในมิติต่าง ๆ ตั้งแต่ ผู้บริหารสูงสุดของจังหวัด, แหล่งน้ำของจังหวัด, การผลิตและการจัดสรรน้ำในจังหวัด, การจัดการน้ำเสีย/น้ำทิ้งของ จังหวัด, และผู้นำท้องถิ่นภายในจังหวัด

กลุ่มที่ 4: องค์กรและประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่ EEC**◆กลุ่มย่อยที่ 4.1 โรงงานที่เข้าร่วมมาตรการประหยัดการใช้น้ำโดยระบบการจัดการน้ำอัจฉริยะ**

ผู้แทนโรงงานที่เข้าร่วมมาตรการประหยัดการใช้น้ำโดยระบบการจัดการน้ำอัจฉริยะ โรงงานละ 1 คน (แบ่งเป็นโรงงานขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ อย่างละ 2 แห่ง รวมเป็น 6 แห่ง ซึ่งเท่ากับมีผู้แทนโรงงานลักษณะ ดังกล่าวรวมจำนวน 6 คน)

เกณฑ์การคัดเลือก: เลือกแบบคละจังหวัดโดยดุลพินิจของผู้แทนจากสถาบันน้ำและสิ่งแวดล้อมเพื่อความ ยั่งยืน สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

◆กลุ่มย่อยที่ 4.2 ภาคประชาชนและภาคเกษตรกรรม จังหวัดฉะเชิงเทรา

- 1) ผู้แทนภาคประชาชน/ชาวบ้านที่ไม่มีตำแหน่งทางการเมืองจำนวน 3 คน
- 2) ผู้แทนภาคเกษตรกรรมจำนวน 3 คน

เกณฑ์การคัดเลือก: ทั้งผู้แทนภาคประชาชนและผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ครอบคลุมทั้งการ เพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การประมง) ได้รับการคัดเลือกและได้รับการประสานงานโดยที่ปรึกษาโครงการวิจัย จาก สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ซึ่งปฏิบัติงานด้าน SDG Lab ในพื้นที่ดังกล่าว)

◆กลุ่มย่อยที่ 4.3 ภาคประชาชนและภาคเกษตรกรรม จังหวัดชลบุรี

- 1) ผู้แทนภาคประชาชน/ชาวบ้านที่ไม่มีตำแหน่งทางการเมืองจำนวน 3 คน
- 2) ผู้แทนภาคเกษตรกรรมจำนวน 3 คน

เกณฑ์การคัดเลือก: ทั้งผู้แทนภาคประชาชนและผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ครอบคลุมทั้งการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การประมง) ได้รับการคัดเลือกและได้รับการประสานงานโดยที่ปรึกษาโครงการวิจัย จากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ซึ่งปฏิบัติงานด้าน SDG Lab ในพื้นที่ดังกล่าว)

◆ **กลุ่มย่อยที่ 4.4 ภาคประชาชนและภาคเกษตรกรรม จังหวัดระยอง**

- 1) ผู้แทนภาคประชาชน/ชาวบ้านที่ไม่มีตำแหน่งทางการเมืองจำนวน 3 คน
- 2) ผู้แทนภาคเกษตรกรรมจำนวน 3 คน

เกณฑ์การคัดเลือก: ทั้งผู้แทนภาคประชาชนและผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ครอบคลุมทั้งการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การประมง) ได้รับการคัดเลือกและได้รับการประสานงานโดยที่ปรึกษาโครงการวิจัย จากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ซึ่งปฏิบัติงานด้าน SDG Lab ในพื้นที่ดังกล่าว)

◆ **กลุ่มย่อยที่ 4.5 ภาคเอกชน/ผู้ประกอบการและภาคอุตสาหกรรม จังหวัดฉะเชิงเทรา**

- 1) ผู้แทนภาคเอกชน/ผู้ประกอบการจำนวน 3 คน
- 2) ผู้แทนภาคอุตสาหกรรม (เฉพาะโรงงานอุตสาหกรรมที่ไม่ได้เข้าร่วมมาตรการประหยัดการใช้น้ำโดยระบบการจัดการน้ำอัจฉริยะ) จำนวน 3 คน

เกณฑ์การคัดเลือก: ผู้วิจัยคัดเลือกผู้แทนภาคเอกชนและภาคอุตสาหกรรม จากบัญชีรายชื่อองค์กรผู้ใช้น้ำของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ร่วมกับการขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิของคณะกรรมการลุ่มน้ำบางปะกง และคณะกรรมการลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก

◆ **กลุ่มย่อยที่ 4.6 ภาคเอกชน/ผู้ประกอบการและภาคอุตสาหกรรม จังหวัดชลบุรี**

- 1) ผู้แทนภาคเอกชน/ผู้ประกอบการจำนวน 3 คน
- 2) ผู้แทนภาคอุตสาหกรรม (เฉพาะโรงงานอุตสาหกรรมที่ไม่ได้เข้าร่วมมาตรการประหยัดการใช้น้ำโดยระบบการจัดการน้ำอัจฉริยะ) จำนวน 3 คน

เกณฑ์การคัดเลือก: ผู้วิจัยคัดเลือกผู้แทนภาคเอกชนและภาคอุตสาหกรรม จากบัญชีรายชื่อองค์กรผู้ใช้น้ำของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ร่วมกับการขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิของคณะกรรมการลุ่มน้ำบางปะกง และคณะกรรมการลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก

◆ **กลุ่มย่อยที่ 4.7 ภาคเอกชน/ผู้ประกอบการและภาคอุตสาหกรรม จังหวัดระยอง**

- 1) ผู้แทนภาคเอกชน/ผู้ประกอบการจำนวน 3 คน
- 2) ผู้แทนภาคอุตสาหกรรม (เฉพาะโรงงานอุตสาหกรรมที่ไม่ได้เข้าร่วมมาตรการประหยัดการใช้น้ำโดยระบบการจัดการน้ำอัจฉริยะ) จำนวน 3 คน

เกณฑ์การคัดเลือก: ผู้วิจัยคัดเลือกผู้แทนภาคเอกชนและภาคอุตสาหกรรม จากบัญชีรายชื่อองค์กรผู้ใช้น้ำของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ร่วมกับการขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิของคณะกรรมการลุ่มน้ำบางปะกง และคณะกรรมการลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก

กล่าวโดยสรุป ในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวนผู้เข้าร่วมให้ข้อมูลหรือเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวนทั้งสิ้น 77 คน ดังปรากฏในตารางที่ 6.3-3

ตารางที่ 6.3-3 สรุปจำนวนผู้ร่วมให้ข้อมูล จำแนกตามประเภทกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประเภทกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	จำนวนผู้ร่วมให้ข้อมูล (คน)
กลุ่มที่ 1: หน่วยงานหรือตัวแสดงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเชิงองค์ความรู้ นโยบาย และการบริหารจัดการน้ำในภาพรวมของประเทศและพื้นที่ EEC	8
กลุ่มที่ 2: หน่วยงานหรือตัวแสดงที่มีอำนาจเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการจัดการน้ำในภาคตะวันออกและพื้นที่ EEC	11
- กลุ่มย่อยที่ 2.1 ตัวแสดงในคณะกรรมการด้านน้ำระดับภูมิภาค	(6)
- กลุ่มย่อยที่ 2.2 ฝ่ายภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับเรื่องแหล่งน้ำ การผลิตน้ำ และการจัดสรรน้ำในพื้นที่ EEC	(5)
กลุ่มที่ 3: หน่วยงานภาครัฐเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติหรือการจัดการน้ำระดับจังหวัด	16
- กลุ่มย่อยที่ 3.1 ฝ่ายภาครัฐจังหวัดฉะเชิงเทรา	(5)
- กลุ่มย่อยที่ 3.2 ฝ่ายภาครัฐจังหวัดชลบุรี	(6)
- กลุ่มย่อยที่ 3.3 ฝ่ายภาครัฐจังหวัดระยอง	(5)
กลุ่มที่ 4: องค์กรและประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่ EEC	42
- กลุ่มย่อยที่ 4.1 โรงงานที่เข้าร่วมมาตรการประหยัดการใช้น้ำโดยระบบการจัดการน้ำอัจฉริยะ	(6)
- กลุ่มย่อยที่ 4.2 ภาคประชาชนและภาคเกษตรกรรม จังหวัดฉะเชิงเทรา	(6)
- กลุ่มย่อยที่ 4.3 ภาคประชาชนและภาคเกษตรกรรม จังหวัดชลบุรี	(6)
- กลุ่มย่อยที่ 4.4 ภาคประชาชนและภาคเกษตรกรรม จังหวัดระยอง	(6)
- กลุ่มย่อยที่ 4.5 ภาคเอกชน/ผู้ประกอบการและภาคอุตสาหกรรม จังหวัดฉะเชิงเทรา	(6)
- กลุ่มย่อยที่ 4.6 ภาคเอกชน/ผู้ประกอบการและภาคอุตสาหกรรม จังหวัดชลบุรี	(6)

ประเภทกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	จำนวนผู้ร่วมให้ข้อมูล (คน)
- กลุ่มย่อยที่ 4.7 ภาคเอกชน/ผู้ประกอบการและภาคอุตสาหกรรม จังหวัดระยอง	(6)
รวม	77

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าตัวแสดงอื่นๆ อย่างเช่นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่ EEC (อาทิ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศรีราชา, มหาวิทยาลัยบูรพา) และองค์กรด้านสังคมหรือด้านการพัฒนาอย่างเช่น สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ก็ควรมีส่วนร่วมในการรับรู้และ/หรือให้ข้อเสนอเพิ่มเติมบางอย่างเกี่ยวกับประเด็นเชิงนโยบายเรื่องการใช้น้ำอย่างประหยัดและคุ้มค่าในพื้นที่ดังกล่าวด้วยเช่นกัน เพราะว่าตัวแสดงทั้ง 2 ประเภทดังกล่าว มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการสร้างการรับรู้และการตระหนักถึงบรรทัดฐานและเป้าหมายในอุดมคติต่าง ๆ ของสังคมด้วยเช่นกัน (ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติการในรูปแบบการให้ความรู้ การสร้างองค์ความรู้ ตลอดจนการทำกิจกรรมเพื่อสังคม) ซึ่งผู้วิจัยเล็งเห็นว่าบทบาทหน้าที่ของตัวแสดงเพิ่มเติมทั้ง 2 ประเภทเหล่านี้ อาจมีส่วนช่วยเสริมสร้างเครือข่ายพันธมิตรและความยั่งยืนของข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เกิดจากการวิจัยครั้งนี้ได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ดังนั้นในกิจกรรมสุดท้ายของโครงการวิจัย ซึ่งก็คือการประชุมระดมสมองระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มพร้อมกัน ผู้วิจัยจึงวางแผนติดต่อผู้แทนจากสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่ EEC และองค์กรด้านสังคมหรือด้านการพัฒนา รวมจำนวน 4 คน ได้แก่ ผู้แทน/นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศรีราชา (1 คน), ผู้แทน/นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยบูรพา (1 คน), ผู้แทนสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (1 คน), และผู้แทนโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) (1 คน)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม และการประชุมระดมสมอง ซึ่งมีจำนวน 2 ครั้งและประเภทผู้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ รวมถึงระยะเวลาการเข้าร่วม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล	ประเภทกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ระยะเวลาที่ใช้
การสนทนากลุ่ม	กลุ่มที่ 1 กลุ่มย่อยที่ 2.1 และ 2.2 กลุ่มย่อยที่ 3.1, 3.2 และ 3.3 กลุ่มย่อยที่ 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6 และ 4.7 หมายเหตุ: (จัดขึ้นในช่วงเดือนสิงหาคม - ตุลาคม 2566)	กลุ่มละ 1 ครั้ง (รวม 13 กลุ่ม) ครั้งละ 60-90 นาที

เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล	ประเภทกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ระยะเวลาที่ใช้
การประชุมระดมสมอง	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 77 ราย และผู้ร่วมสังเกตการณ์จำนวน 4 ราย หมายเหตุ: (จัดขึ้นในช่วงปลายเดือนตุลาคม 2566)	1 ครั้ง (ระยะเวลา 7 ชั่วโมง)

แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการถอดคำสัมภาษณ์ที่ได้รับการบันทึกในรูปแบบไฟล์เสียง และนำมาวิเคราะห์สาระ (content analysis) พร้อมกับการตีความ (interpretation) จากนั้นจึงนำมาเขียนเพื่อพรรณนาข้อค้นพบที่เกิดขึ้น โดยแบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ตั้งแต่สภาพปัญหาเกี่ยวกับเรื่องน้ำทั้งในเชิงกายภาพและนโยบาย/การบริหารจัดการ สาเหตุของปัญหาดังกล่าว มุมมองและพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้น้ำอย่างประหยัดและคุ้มค่า ความคาดหวัง/ความต้องการเกี่ยวกับเรื่องน้ำและการใช้น้ำในพื้นที่ EEC แล้วจึงนำไปสู่การสังเคราะห์แนวทางการพัฒนานโยบาย สังคม รวมถึงกระบวนการนโยบายเกี่ยวกับประเด็นเรื่องการใช้น้ำอย่างประหยัดและคุ้มค่าในขั้นตอนสุดท้ายต่อไป

สรุปแผนการดำเนินงานวิจัย

- 1) ทำการรวบรวมข้อมูลและดำเนินการศึกษา รวมถึงสังเคราะห์ผลลัพธ์จากงานวิจัยแผนงานยุทธศาสตร์ เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำปีที่ 1 และ 2 ของแผนงานวิจัยกลุ่มที่ 1 เรื่อง EEC
- 2) ทำการศึกษาทฤษฎีและกระบวนการที่ใช้ในการคัดเลือกข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อลดความมีอคติ และใช้หลักของเหตุและผลในการตัดสินใจในการคัดเลือกข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
- 3) ทำการศึกษาในการคัดเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และทำแผนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder engagement plan) จากกลุ่มผู้ใช้น้ำทุกประเภท
  - 3.1) คัดเลือกและจัดประเภทผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder Identification)
  - 3.2) ประเมินการคัดเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder assessment)
  - 3.3) วางแผนการนำเสนอและการสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (plan communication)
  - 3.4) ปฏิบัติการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (engage stakeholders)
- 4) ดำเนินการจัดประชุมเพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากผลลัพธ์จากงานวิจัยแผนงานยุทธศาสตร์ เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำปีที่ 1 และ 2 ของแผนงานวิจัยกลุ่มที่ 1 เรื่อง EEC และรับฟังความเห็นต่างๆ จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกมิติที่เกี่ยวข้อง
- 5) วิเคราะห์ สังเคราะห์และประมวลข้อมูลผลการวิจัยแผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำ และผลจากการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อเป็นแนวทางการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อไป

6) ดำเนินการสรุปและสังเคราะห์ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และดำเนินการคัดเลือกข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ผ่านการสังเคราะห์บนพื้นฐานของทฤษฎีและกระบวนการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

7) ดำเนินการจัดประชุมเพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ผ่านการสังเคราะห์และคัดเลือก และรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะและดำเนินการปรับปรุงข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ภาพที่ 6.3-3 สรุปวิธีดำเนินการวิจัย

รายการอ้างอิง

กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก 1.(2565). *แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก 1 (ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง) พ.ศ. 2566-2570*.ชลบุรี: กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคตะวันออก สป.

กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก 1. ประกาศคณะกรรมการนโยบายการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ เรื่อง การจัดตั้งกลุ่มจังหวัดและกำหนดจังหวัดที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด ฉบับที่ 3. (2560, 17 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนพิเศษ 281 ง. หน้า 14.

มนตรี ผลสินธ์ และเพ็ญฤดี จันทรวิวัฒน์. (2564). แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงคุณภาพน้ำกับความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ระยองเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก. *วารสารสิ่งแวดล้อม*. 25(2), 1-7. เข้าถึงจาก <https://ej.eric.chula.ac.th/storage/ckeditor/file/file-309-Thai-851045577.pdf>

- วสันต์ วสันต์ เหลืองประภัสร์, แพรวา สาธุธรรม, รุ่งศักดิ์ สาธุธรรม และว่าน ฉันทวิลาสวงศ์. (2563, ธันวาคม 8). ห้องปฏิบัติการนโยบาย (Policy Lab) กับนวัตกรรมการบริหารงานภาครัฐ. Retrieved from DIREK JAYANANA RESEARCH CENTER: <http://www.polsci.tu.ac.th/direk/view.aspx?id=495>
- ศรัญญา ปานเจริญ. (2564). จุดต่าง จุดร่วมในบทบาทของผู้ผลักดันนโยบายและนายหน้านโยบาย. *วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน*, 14(1), 67-86.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (เมษายน 2562). NIA. แหล่งที่มา [https://nia.bookcaze.com/viewer /1500/1/เครื่องมือการมองอนาคต%20\(Foresight%20Tools](https://nia.bookcaze.com/viewer /1500/1/เครื่องมือการมองอนาคต%20(Foresight%20Tools).
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *รายงานผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด แบบปริมาณลูกโซ่ฉบับ พ.ศ. 2564*. กรุงเทพฯ: กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุทธิรัตน์ กิตติพงษ์วิเศษ, พิชชาพันธ์ รัตนพันธ์, เบญจวรรณ ชัยศรี, และอาทิตย์ เพ็ชรรักรักษ์. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการระบุพื้นที่เสี่ยงภัยแล้งด้วยข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และมุมมองจากผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. *วารสารสิ่งแวดล้อม*. 25(2), 1-7. เข้าถึงจาก <https://ej.eric.chula.ac.th/storage/ckeditor/file/file-305-Thai-166197033.pdf>
- สุรสีห์ บัวจันทร์. (2564). ห้องปฏิบัติการ (Policy Lab) กับนโยบายด้านความมั่นคง. *วารสารมุมมองความมั่นคงฉบับที่ 7*.
- เอ็นจีเนียริงทูเดย์.(2563, 27 มีนาคม). ส่งความคืบหน้าแผนการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ EEC พบชลบุรีใช้น้ำมากเกือบ 200 ล้านลบม. เข้าถึงจาก <https://www.engineeringtoday.net>
- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of The American Institute of Planners*, 35(4), 216-224. doi:10.1080/01944366908977225.
- Bailey, J., & Lloyd, P. (2016). The introduction of design to policymaking: Policy Lab and the UK government. *Design Research Society 50th Anniversary Conference* (pp. 3621-3633). Brighton, UK: DRS2016.
- Banerjee, A. V., & Duflo, E. (2011). *Poor Economics a radical rethinking of the way to fight global poverty*. New York City, NY: PublicAffairs.
- Bangura, Y. (1997). The concept of policy dialogue and gendered development: understanding its institutional and ideological constraints. *African Journal of Political Science/Revue Africaine de Science Politique*, 2(2), 53-92.
- Bazeley, P., Brown, T., & Rudland, E. (2013). *Thinking and Working Politically: An Evaluation of Policy Dialogue in AusAID*. Canberra: AusAID.
- Bravo-Biosca, A. (2016, May). Experimental innovation and growth policy: Why do we need it? Retrieved from Innovation Growth Lab:

- https://www.innovationgrowthlab.org/sites/default/files/styles/experimental_innovation_and_growth_policy_why_do_we_need_it.pdf.
- Bruen, C., &Brugha, R. (2020). "We're not there to protect ourselves, we're there to talk about workforce planning": A qualitative study of policy dialogues as a mechanism to inform medical workforce planning. *Health Policy*, 736-742.
- Civil Service. (2020). About Policy Lab. Retrieved from GOV: <https://openpolicy.blog.gov.uk/about/>
- Connick, S., & Innes, J. E. (2003). Outcomes of Collaborative Water Policy Making: Applying Complexity Thinking to Evaluation. *Journal of Environmental Planning and Management*, 177-197.
- Dunn, W. N. (2011). *Public Policy Analysis*. (5th ed.). Pearson.
- Dutz, M. A., Kunznetsov, Y., Lasagabaster, E., & Pilat, D. (2014). Making innovation policy work: The benefits and lessons of experimental innovation policy. In OECD/World Bank, Making Innovation policy work: Learning from experimentation (pp. 19-33). OECD.
- European Partnership for Democracy. (2021). Sense and Sensibility: The Role of Policy Dialogue in the EU's New Global Agenda. <https://epd.eu/wp-content/uploads/2021/11/sense-and-sensibility-policy-paper.pdf>
- Esty, D., & Rushing, R. (2007). The Promise of Data-Driven Policymaking. *Issues in Science and Technology*, 23(4), 67-72. Retrieved from <https://issues.org/esty-2/>.
- Hall, A. L., & Midgley, J. (2004). *Social Policy for Development*. Sage.
- Howlett, M., Ramesh, M., & Perl, A. (2009). *Studying Public Policy: Policy Cycles and Policy Subsystems*. (3rd ed.). Oxford: Oxford university press.
- Innes, J., &Booher, D. (2003). Collaborative policy making: governance through dialogue. In M. Hajer, & H. Wagenaar, *Deliberative Policy Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Institute of Public Policy and Development . (2023). Beyond Growth: Reduce Risks, Enhancing Happiness. Retrieved from Institute of Public Policy and Development : <https://ippd.or.th/category/beyond-growth/>
- Kimbell, L. (2015, September). Applying Design Approaches to Policy Making: Discovering Policy Lab. Retrieved from UK: Centre for Research and Development, University of Brighton: https://researchingdesignforpolicy.files.wordpress.com/2015/10/kimbell_policylab_report.pdf.

- Lavis, J., Permanand, G., & Team, t. B. (2013). A way to approach knowledge brokering: the BRIDGEframework and criteria. In J. Lavis, C. Catallo, & t. B. Team, *Bridging the Worlds of Research and Policy in European Health Systems*. Copenhagen: Health Systems and Policies.
- Sabatier, P. A. (1988). An advocacy coalition framework of policy change and the role of policy-oriented learning therein. *Policy Sciences*, 21(2-3), 129-168.
- Schlager, E., & Blomquist, W. (1996). A comparison of three emerging theories of the policy process. *Political Research Quarterly*, 49(3), 651-672.
- United Nations. (2023). Structural Adjustment Programmes. Retrieved from United Nations: Economic and Social Commission for Western Asia:
<https://archive.unescwa.org/structural-adjustment-programmes>
- USAID. (2014). *Health Policy Project. Capacity Development Resource Guide: Policy Dialogue*. Washington, DC: Futures Group, Health Policy.
- WEF. (2018, January). Agile Governance Reimagining Policy-making in the Fourth Industrial Revolution. N.A.: World Economic Forum. Retrieved from WEFForum:
http://www3.weforum.org/docs/WEF_Agile_Governance_Reimagining_Policy-making_4IR_report.pdf.
- WIEGO. (2013). *Conducting a Policy Dialogue to Achieve Results*. Cambridge: WIEGO.
- Wüstenhagen, R., Wolsink M., &Bürer, M.J. (2007). Social acceptance of renewable energy innovation: An introduction to the concept. *Energy Policy*, 35(5), 2683-2691.
- Yankelovich, D. (1999). *The Magic of Dialogue: Transforming Conflict into Cooperation*. New York: Simon & Schuster.
- Yehia, F., & El, J. F. (2015). Applying knowledge translation tools to inform policy: the case of mental health in Lebanon. *Health Research Policy and Systems*, 13(29), 1-11.

6.4 สถานที่ทำวิจัย/ทำกิจกรรม

- ภาควิชาวิศวกรรมแหล่งน้ำ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ในเบื้องต้นสถานที่ดำเนินการสนทนากลุ่มและการประชุมระดมสมองผู้วิจัยวางแผนเลือกใช้สถานที่ต่างๆ ดังต่อไปนี้

กิจกรรม	สถานที่
การสนทนากลุ่ม กลุ่มที่ 1	ห้องประชุมคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาฯ หรือห้องจัดประชุมในกรุงเทพฯ
การสนทนากลุ่ม กลุ่มย่อยที่ 2.1	ห้องจัดประชุมในจังหวัดชลบุรี
การสนทนากลุ่ม กลุ่มย่อยที่ 2.2	ห้องจัดประชุมในจังหวัดชลบุรี
การสนทนากลุ่ม กลุ่มย่อยที่ 3.1	ห้องจัดประชุมในจังหวัดฉะเชิงเทรา
การสนทนากลุ่ม กลุ่มย่อยที่ 3.2	ห้องจัดประชุมในจังหวัดชลบุรี
การสนทนากลุ่ม กลุ่มย่อยที่ 3.3	ห้องจัดประชุมในจังหวัดระยอง
การสนทนากลุ่ม กลุ่มย่อยที่ 4.1	ห้องจัดประชุมในจังหวัดชลบุรี
การสนทนากลุ่ม กลุ่มย่อยที่ 4.2	ห้องจัดประชุมหรือศาลาประชาคมในจังหวัดฉะเชิงเทรา
การสนทนากลุ่ม กลุ่มย่อยที่ 4.3	ห้องจัดประชุมหรือศาลาประชาคมในจังหวัดชลบุรี
การสนทนากลุ่ม กลุ่มย่อยที่ 4.4	ห้องจัดประชุมหรือศาลาประชาคมในจังหวัดระยอง
การสนทนากลุ่ม กลุ่มย่อยที่ 4.5	ห้องจัดประชุมในจังหวัดฉะเชิงเทรา
การสนทนากลุ่ม กลุ่มย่อยที่ 4.6	ห้องจัดประชุมในจังหวัดชลบุรี
การสนทนากลุ่ม กลุ่มย่อยที่ 4.7	ห้องจัดประชุมในจังหวัดระยอง
การประชุมระดมสมอง	ห้องประชุมคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาฯ หรือห้องจัดประชุมในกรุงเทพฯ

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยวางแผนเลือกใช้ระบบการสนทนา/ประชุมออนไลน์ควบคู่ไปด้วย (ผ่านโปรแกรม Zoom) เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับความสะดวกของผู้ร่วมให้ข้อมูล

6.5 รายละเอียดอื่น ๆ เช่น เครื่องมือการวิจัยต่าง ๆ (แบบสอบถาม แบบวัด ฯลฯ) บทความ/report (ถ้ามี)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือหลักที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแนวคำถามประกอบการสนทนากลุ่ม ซึ่งมีรายละเอียดเบื้องต้นดังนี้

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	แนวคำถาม
<p>กลุ่มที่ 1: หน่วยงานหรือตัวแสดงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเชิงองค์ความรู้ นโยบาย และการบริหารจัดการน้ำในภาพรวมของประเทศและพื้นที่ EEC</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ ท่านคิดว่าปัจจุบันประเทศไทยมีนโยบายด้านน้ำหรือการจัดการน้ำอย่างเพียงพอแล้วหรือไม่ เพราะเหตุใด ■ ท่านมีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับโครงสร้างการบริหารจัดการน้ำของประเทศไทยในปัจจุบัน ■ ท่านคิดว่ามีประเด็นปัญหาอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและโครงสร้างการบริหารจัดการน้ำในประเทศไทย ■ ในช่วง 5 ปีย้อนหลัง สถานการณ์เรื่องน้ำและการใช้น้ำในเขตพื้นที่ EEC เป็นอย่างไรบ้าง และมีประเด็นเชิงนโยบายและการบริหารจัดการน้ำอะไรบ้างที่เกี่ยวข้อง+เกี่ยวอย่างไร ■ ท่านคิดว่าเราควรมีนโยบายหรือมาตรการใดบ้างที่มีส่วนทำให้สถานการณ์เรื่องน้ำและการใช้น้ำในเขตพื้นที่ EEC ดำเนินไปอย่างราบรื่น และตอบสนองความต้องการของผู้ใช้น้ำทุกฝ่าย
<p>กลุ่มที่ 2: หน่วยงานหรือตัวแสดงที่มีอำนาจเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการจัดการน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและพื้นที่ EEC</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ ท่านคิดว่าในช่วง 5 ปีย้อนหลัง สถานการณ์เรื่องน้ำและการใช้น้ำในเขตพื้นที่ EEC เป็นอย่างไรบ้าง ■ หน่วยงานของท่านมีความเกี่ยวข้องกับนโยบายและการบริหารจัดการน้ำในเขตพื้นที่ EEC อย่างไรบ้าง ■ ท่านคิดว่ามีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้างเกี่ยวกับนโยบายและการบริหารจัดการน้ำในเขตพื้นที่ EEC ■ ท่านคิดว่าเราควรมีนโยบายหรือมาตรการใดบ้างที่มีส่วนทำให้สถานการณ์เรื่องน้ำและการใช้น้ำในเขตพื้นที่ EEC ดำเนินไปอย่างราบรื่น และตอบสนองความต้องการของผู้ใช้น้ำทุกฝ่าย
<p>กลุ่มที่ 3: หน่วยงานภาครัฐเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติหรือการจัดการน้ำระดับจังหวัด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ ในช่วง 5 ปีย้อนหลัง สถานการณ์การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ของท่านเป็นอย่างไรบ้าง ■ ท่านคิดว่ามีประเด็นปัญหาอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและโครงสร้างการบริหารจัดการน้ำในประเทศไทย ■ ในช่วง 5 ปีย้อนหลัง สถานการณ์ความต้องการใช้น้ำในพื้นที่ของท่านเป็นอย่างไรบ้าง ■ ท่านคิดว่าเราควรมีนโยบายหรือมาตรการใดบ้างที่มีส่วนทำให้สถานการณ์เรื่องน้ำและการใช้น้ำในพื้นที่ของท่าน ดำเนินไปอย่างราบรื่น และตอบสนองความต้องการของผู้ใช้น้ำทุกฝ่าย

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	แนวคำถาม
	<ul style="list-style-type: none"> ■ สถานการณ์การจัดการน้ำเสียในพื้นที่ของท่านเป็นอย่างไรบ้าง (แหล่งที่มาของน้ำเสีย วิธีการกำจัด) ■ ท่านมีมุมมองอย่างไรเกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสียและนำน้ำเหล่านั้นกลับมาใช้ใหม่
<p>กลุ่มย่อยที่ 4.1 โรงงานที่เข้าร่วมมาตรการ ประหยัดการใช้น้ำโดย ระบบการจัดการน้ำ อัจฉริยะ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ อะไรคือสาเหตุหรือแรงจูงใจที่ทำให้โรงงานของท่านตัดสินใจเข้าร่วม มาตรการประหยัดการใช้น้ำโดยระบบการจัดการน้ำอัจฉริยะ ■ ผลลัพธ์ที่เกิดจากการเข้าร่วมมาตรการดังกล่าวเป็นอย่างไรบ้าง และ โรงงานของท่านพึงพอใจผลลัพธ์ดังกล่าวเพียงใด (อาจรบกวนให้อธิบาย ตัวชี้วัดเกี่ยวกับผลลัพธ์และระดับความพึงพอใจดังกล่าว) ■ ท่านคิดว่าระบบการจัดการน้ำอัจฉริยะควรได้รับการพัฒนาต่อไปอย่างไร บ้าง เพราะเหตุใด ■ ในมุมมองของท่าน มีวิธีการจูงใจใดบ้างที่จะทำให้ภาคอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่ยังไม่เริ่มการประหยัดน้ำ หันมาเห็นความสำคัญในการประหยัดน้ำใน พื้นที่ EEC ■ ท่านมีมุมมองอย่างไรเกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสียและนำน้ำเหล่านั้นกลับมา ใช้ใหม่
<p>กลุ่มย่อยที่ 4.2 – 4.7 องค์กรและประชาชนผู้ใช้ น้ำในแต่ละจังหวัด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ ในช่วง 5 ปีย้อนหลัง สถานการณ์การใช้น้ำในพื้นที่ของท่านเป็นอย่างไร บ้าง (ให้พูดถึงทั้งในภาพรวม และเฉพาะภาคส่วนของผู้ใช้น้ำ) ■ ท่านทราบหรือรู้จักนโยบาย/มาตรการใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำ (ทราบว่าอะไร จากแหล่งใด) ■ แหล่งน้ำที่ท่านนำมาใช้อุปโภคบริโภค และ/หรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ต่างๆ มาจากแหล่งใดบ้าง (แหล่งใดเป็นส่วนใหญ่) และมีข้อดี/ข้อจำกัด อย่างเป็นอย่างไรบ้าง ■ ถ้าต้องการให้การใช้น้ำในพื้นที่ของท่านดำเนินไปอย่างราบรื่น และ ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้น้ำทุกฝ่าย ท่านคิดว่าภาครัฐหรือผู้มี อำนาจควรดำเนินการอย่างไรบ้าง ■ ท่านมีมุมมองอย่างไรเกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสียและนำน้ำเหล่านั้นกลับมา ใช้ใหม่

7 งบประมาณที่ได้ใช้จ่ายไปแล้วนับตั้งแต่เริ่มโครงการ

หมวดรายการงบประมาณ	งบประมาณ (บาท)			หมายเหตุ
	ที่ได้รับอนุมัติ	ใช้จริง	คงเหลือ	
7.1 งบบุคลากร	-	-	-	
7.2 งบดำเนินงาน (ค่าตอบแทน, ค่าใช้สอย, ค่าวัสดุ)	225,000	90,000	135,000	
7.3 งบลงทุน (ค่าที่ดิน, ค่าครุภัณฑ์)	-	-	-	
7.4 ค่าธรรมเนียมอุดหนุนสถาบัน	-	-	-	
รวมทั้งสิ้น	225,000	90,000	135,000	

8 งานตามโครงการที่จะทำต่อไป

- 1) พยายามสร้างกลไกในการทำงานร่วมกับโครงการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อประสานข้อมูลและจัดทำข้อเสนอแนะภาพรวมของพื้นที่ EEC ได้ตามวัตถุประสงค์ โครงการวิจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่
  - การประมวลการปรับปรุงบริหารจัดการน้ำในพื้นที่พัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) และการขับเคลื่อน (รศ.ดร.บัญชา ขวัญยืน)
  - การจัดกระบวนการห้องปฏิบัติการทางสังคม (social lab workshop) เพื่อสร้างความตระหนักร่วมแก้ไขปัญหา (เพื่อสนับสนุนการประหยัดน้ำ ใช้น้ำอย่างคุ้มค่า และใช้วิทยากร) (รศ.ดร. สุทธิศักดิ์ ศรีลัมพ์)
- 2) ดำเนินการจัดประชุมเพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากผลลัพธ์จากงานวิจัยแผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคม แผนงานการบริหารจัดการน้ำปีที่ 1 และ 2 ของแผนงานวิจัยกลุ่มที่ 1 เรื่อง EEC และรับฟังความเห็นต่าง ๆ จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกมิติที่เกี่ยวข้อง
- 3) วิเคราะห์สังเคราะห์และประมวลข้อมูลผลการวิจัยแผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมายด้านสังคมแผนงานการบริหารจัดการน้ำและผลจากการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อเป็นแนวทางการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อไป
- 4) ดำเนินการสรุปและสังเคราะห์ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และดำเนินการคัดเลือกข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ผ่านการสังเคราะห์บนพื้นฐานของทฤษฎีและกระบวนการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

9 คำชี้แจงเกี่ยวกับอุปสรรคหรือปัญหา พร้อมวิธีการแก้ปัญหา (ถ้ามี)

- 1) การประสานงานในการจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อาจจะมีการติดปัญหาเล็กน้อยในการออกจดหมายเชิญต่าง ๆ เนื่องจากมีจำนวนมากและมีความสับสนในผู้ลงนามจดหมาย ซึ่งจะต้องมีการประสานงานกับทั้งศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และหน่วยบริหารจัดการและส่งมอบผลลัพธ์ (ODU) ต่อไป

10 แผนการบริหารความเสี่ยง

- 1) การประสานงานอย่างใกล้ชิดกับศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และหน่วยบริหารจัดการและส่งมอบผลลัพธ์ (ODU) การออกจดหมายเชิญต่าง ๆ

ลงชื่อ.....

หัวหน้าโครงการ

(อาจารย์ ดร.ภวิสร ชื่นชุ่ม)

วันที่ 29 / มิถุนายน / 2566

- หมายเหตุ :
1. การจัดทำรายงานความก้าวหน้าต้องประกอบด้วยส่วนของแผนงานวิจัย และแต่ละโครงการย่อยตามที่ระบุในข้อเสนอโครงการ โดยจัดส่งผ่านระบบ NRIIS และรูปแบบเอกสาร
  2. การจัดทำรายงานความก้าวหน้าต้องนำเสนอรายละเอียดที่สื่อให้คณะผู้ตรวจสอบทางวิชาการอ่านและเข้าใจกระบวนการทำงานที่ผ่านมามีทั้งหมดอย่างชัดเจนเพื่อเป็นประโยชน์ต่อนักวิจัยในการอนุมัติเบิกจ่ายงบประมาณในงวดต่อไป